

MIRO GAVRAN

PREMIJERE
RAZGOVOR
PORTRET
FESTIVALI
MEDJI

VOX
HISTRIONIS

MEĐUNARODNA
SCENA

AKTUALNOSTI
TEORIJA
FOKUS
MI U SVIJETU
NOVE KNJIGE

DRAMA

MIRO GAVRAN (1961.) najizvođeniji je hrvatski dramatičar u proteklih petnaestak godina. Djela su mu prevedena na 17 jezika. Njegove drame i komedije dosegnule su broj od 107 premijera, te 7000 repriza, a vidjelo ih je više od milijun i pol gledatelja.

Debitirao je 1983. godine dramom *Kreontova Antigona*, potom je napisao još tridesetak kazališnih tekstova, među kojima su najznačajniji *Noć bogova*, *Čehov je Tolstoju rekao zbogom*, *Kad umire glumac*, *Muž moje žene*, *Deložacija*, *Veseli četverokut*, *Hotel Babilon*, *Ljubavi Georgea Washingtona*, *Pacijent doktora Freuda*, *Shakespeare i Elizabetha*, *Zaboravi Hollywood*, *Sve o ženama* i *Kako ubiti predsjednika*. Njegova drama *Kraljevi i konjušari* izvedena je u najznačajnijem američkom kazališnom centru "EUGENE O'NEILL THEATER CENTERU". Prema njegovom originalnom scenariju snimljen je film *Djed i baka se rastaju*, a objavio je i šest romana: *Zaboravljeni sin*, *Kako smo lomili noge*, *Klara*, *Margita*, *Judita* i *Krstitelj*.

U desetak europskih zemalja puno je igran i tiskan, a u Slovačkoj su mu u veljači 2003. godine posvetili čitav jedan festival pod nazivom GAVRANFEST na kome su se igrale samo njegove drame i komedije, tako da je vjerojatno jedini živi dramatičar u Europi koji ima svoj festival.

Dobio je petnaestak kazališnih i književnih nagrada, a među njima i Nagradu "CENTRAL EUROPEAN TIME" u Budimpešti, koja se dodjeljuje najboljim srednjoeuropskim piscima za cjelokupan opus.

Njegove drame pružaju glumcima velike mogućnosti za gradnju uvjerljivih likova. Najčešće teme koje obrađuje jesu muško-ženski odnosi, politička manipulacija, život u kazalištu i apokrifne biografije značajnih ljudi. Uvršten je u brojne antologije i hrestomatije, a njegovo djelo proučava se na brojnim sveučilištima širom svijeta.

Gavran je diplomirao dramaturgiju na zagrebačkoj Akademiji za kazalište, film i televiziju. Radio je 3 godine kao dramaturg, a 3 godine kao umjetnički ravnatelj Teatra ITD. Proteklih 11 godina živi kao profesionalni književnik u Zagrebu. Idejni je začetnik Epilog Teatra u kome je bio stalni piscac od 1995. do 2001. godine. Godine 2002. sa svojom suprugom, glumicom Mladenom Gavran, pokrenuo je Teatar GAVRAN. Od 1990. do danas vodio je više od 30 škola dramskog pisanja.

KAKO UBITI PREDSJEDNIKA

(drama)
(druga, proširena verzija)

Napomena:

Prva verzija ove drame objavljena je na slovačkom jeziku u svibnju 2003. godine u autorovoj knjizi *Drame i komedije II* u ediciji Izdanja Jana Jankoviča, Bratislava, Slovačka.

Lica:

ROBERT	45 godina
IGOR	31 godina
STELA	45 godina
MARIJA	30 godina

Radnja se događa u jednoj tranzicijskoj europskoj zemlji početkom 21. stoljeća.

1. scena

(Robert, Stela)

Stela u veliki album stavlja fotografije. Na vratima se pojavljuje Robert. Pod rukom ima uokvirenu sliku veličine 1 m x 60 cm, umotanu u bijeli papir.

ROBERT: Dobra večer.

STELA: Bok.

ROBERT: Što radiš?

STELA: Slažem fotografije klinaca. Proteklih šest mjeseci nijedan film nismo složili u album. Samo trčimo i radimo. Kako je bilo?

PREMIJERE ROBERT: Odlično. Bila je briljantna.

RAZGOVOR STELA: Naravno. Kad si joj ti pola magisterija napisao.

PORTRET ROBERT: Nije baš tako. Ja sam je samo savjetovao.

FESTIVALI STELA: Ajde, molim te – kad netko radi dvanaest verzija magisterija, ne može se baš zaključiti da od početka ima jasnu viziju što želi reći.

MEDVI VOX ROBERT: Bitno je da zadnja verzija bude prava. Na kraju je potpuno irelevantno dođe li se do toga kroz dvije ili kroz dvanaest verzija. To je uistinu Anin rad, ja sam bio tek savjetnik i ništa više.

STELA: Što je to?

ROBERT: Dar. Slika.

STELA: Anin dar?

ROBERT: Da, Anin dar.

STELA: Raspakiraj je.

Robert skine papir sa slike. Pred nama se pokaže moderna apstraktna slika. Ulje na platnu.

STELA: Ne sviđa mi se.

ROBERT: Zašto? Baš je lijepa.

STELA: Već viđeno. Grozno je to koliko slikari vole plagirati jedni druge.

ROBERT: Meni se čini da ima nešto svoje, nešto drugačije, nešto posebno.

STELA: Ma daj. Mogla ti je podariti i ljepši dar.

ROBERT: Ne postoji ljepši dar od slike.

STELA: Slažem se, uz pretpostavku da je slika lijepa.

Robert odloži sliku.

ROBERT: Kako su klinci?

STELA: Tako-tako, jedva su zaspali. Kašljali su oboje, dugo, jako dugo. Trebalo mi je sat vremena da ih uspavam. Dala sam im i sirup i sve, ali... ova vlaga, ovaj stari stan, ovaj grad... magla, smog... bojim se da će nam

za koju godinu djeca završiti s astmom, ako nešto ne učinimo.

ROBERT: Pretjeruješ.

STELA: Ni najmanje. Pogledaj: svakih malo-malo ponavlja se priča s bronhitisom. Je l' ih ti uopće kad osluhneš kako dišu?

ROBERT: Što da radimo?

STELA: Bilo bi najbolje kupiti kuću na pedeset kilometara od grada, odmaknuti se od smoga i lošeg zraka.

ROBERT: Daj ne maštaj, znaš da te novce nikada nećemo imati.

STELA: E, da smo na Zapadu, i da ondje radimo poslove koje ovdje radimo, imali bismo i kuću i bazen i bolji auto.

ROBERT: Tu smo gdje smo – živimo bolje od devedeset posto građana ove zemlje. Ne bismo trebali biti nezadovoljni.

STELA: Zato jer radimo kao konji, zato jer smo uspješni i sposobni, pa opet – sve je to ništa. Znaš da mi je danas naša draga kućna pomoćnica tražila povišicu.

ROBERT: Ma nemoj! Koliko traži?

STELA: Dvadeset posto.

ROBERT: I, što si joj odgovorila?

STELA: Odgovorila sam joj da ću razmisliti. Da ću s tobom popričati... a ona mi je rekla da joj već dvije godine nismo povisili, da radi i kao *baby-sitterica* i kao kuharica i kao spremačica, da smo mi stalno na poslu, da je cijelo domaćinstvo na njezinim leđima, da su u ove dvije godine troškovi života porasli za trideset postotaka, a da će se ona zadovoljiti povećanjem od dvadeset posto.

ROBERT: K vragu. Što da učinimo?

STELA: Ne znam... klinci su se navikli na nju, a i mi. Stvarno nam puno pomaže. Užasavam se pomisli da sad moramo tražiti novu ženu pa se navikavati i mi i djeca.

ROBERT: Probaj je privoljeti da se zadovolji s deset posto.

STELA: Pokušat ću.

Šutnja.

STELA: Čuj, mislila sam da pošaljemo djecu kod mojih roditelja na neko vrijeme. Na svjež zrak, da si pročiste pluća.

ROBERT: Dobra ideja, samo tako su vezani za nas, bojim se da neće htjeti ostati kod njih.

STELA: Trebamo svi zajedno otići kod njih na jedan vikend pa ih tek treći dan ostaviti djedu i baki, dok se naviknu jedni na druge. To bi im dobro došlo za zdrav-

lje, a i nama da se u miru neko vrijeme možemo posvetiti svojim poslovima.

ROBERT: Vrijedi pokušati.

Stela pride slici s druge strane, pa promotri poledinu.

STELA: Oho, pa ovdje nešto piše: "Mom dragom, šarmantnom i nesebičnom mentoru u znak zahvalnosti za sve što je učinio za mene, vječni dužnik Ana." Nešto ti se puno zahvaljuje, da nisi malo previše učinio za nju?

ROBERT: Ma daj, Stela.

STELA: Proteklih mjeseci znalo se dogoditi da dnevno nazove i po dva puta.

ROBERT: Kad sam joj mentor.

STELA: "Drag, nesebičan i šarmantan."

ROBERT: Daj, Stela, ne ironiziraj.

STELA: Nadam se da će te sad malo pustiti na miru. Da više neće nazivati kao do sada.

ROBERT: Stvarno nemaš razlog za ljubomoru.

STELA: Nadam se. Otkinula bih ti glavu da imam razlog za ljubomoru.

ROBERT: Molim te, ne ponašaj se kao policijski isljednik.

STELA: A ti mi nemoj davati povoda pa te neću ni isljedivati. Koliko vas je bilo na večeri?

ROBERT: Desetak, dvanaest.

STELA: Gdje vas je odvela?

ROBERT: U onaj restoran u kome smo slavili tvoj rođendan.

STELA: Stvarno mi ide na živce da vas ta mala vodi u moj restoran.

ROBERT: Daj prestani. Otkud je mogla znati da nas dvoje ondje zalazimo.

2. scena (Igor, Marija)

Na terasi sjedi Marija. Dolazi Igor i donosi dvije čaše soka. Jednu pruži Mariji.

IGOR: Izvoli!

MARIJA: Hvala.

Otpiju po gutljaj.

IGOR: Mislim da bi trebala o svemu još jednom dobro razmisliti.

MARIJA: Razmislila sam.

Otpiju po još jedan gutljaj.

IGOR: Možda bi bilo najbolje da... da sutra u miru, nakon što sve promisliš...

MARIJA: Avionska karta rezervirana je za sutra u podne i ne vidim zašto uopće trošimo riječi. Da ne osjećam da je to nužno, znaš da ne bih išla. Ali moram, zaista moram. Ništa mi pametnije ne pada na um, a nešto moram učiniti, inače ću izludjeti ovdje.

IGOR: Znam, ali, volio bih biti uz tebe, volio bih da sam sada uz tebe. Znaš da te ne mogu pratiti.

MARIJA: Ja to i ne očekujem od tebe.

IGOR: Mislim da sam ti sada potrebniji nego ikada, osjećam da je najbolje i za tebe i za mene da smo zajedno, da smo u svakome trenutku zajedno.

Šutnja.

IGOR: Slažeš li se sa mnom?

Šutnja.

IGOR: Kada se dvoje ljudi istinski voli, onda je logično da jedno bez drugoga ne može, da jedno drugome moraju biti oslonac.

Šutnja.

IGOR: Ja uvažavam to da ti možeš i sama donositi odluke o svome životu, ali oprosti, ovako krupne odluke se ne donose u sat vremena, bez razmišljanja.

Šutnja.

IGOR: Da je obrnuta situacija, da se to meni dogodilo, ja bih sigurno želio da si ti uz mene. To je prirodno, to je logično. Mi smo jedno drugome doista sve. Godinama se nismo razdvojili na duže od tjedan dana, jer smo oboje imali potrebu za blizinom onog drugoga.

MARIJA: Molim te, nemoj mi govoriti ni o logici, ni o onome što je prirodno. Pusti me da činim ono što osjećam da moram, pusti me da se od svega odmaknem bez puno riječi. Budem li ti morala objašnjavati, osjećam da ću izludjeti.

IGOR: Da, ali moraš shvatiti i mene, ja sam odgovoran za tebe, ja ti možda sada trebam daleko više nego ikada prije.

MARIJA: Oprosti, ali nemam snage za razgovor.

IGOR: Ali, ja osjećam da će...

MARIJA: Dopusti da sada slušam svoje osjećaje, samo svoje osjećaje, a ne ono što ti osjećaš.

IGOR: Možeš li me bar saslušati?

MARIJA: Ne i ne! Pusti me da u miru popijem ovaj sok i pusti me da bez objašnjavanja odem na taj put.

IGOR: Zar ja nemam pravo...

MARIJA: Daj prestani s nepotrebnim brbljanjem. Pusti me u tišini!

Šutnja.

IGOR: S tobom se doista ne može ni razgovarati... Do bro, ne moramo više razgovarati... ali ako ujutro, prije puta, poželiš sa mnom o svemu još jednom...

MARIJA: Prestani!

3. scena

(Robert, Stela)

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDIJ

VOX

HISTRIONIS

MEĐUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVIJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Robert sjedi za stolom i čita knjigu. Na vratima se pojavljuje Stela.

ROBERT: Bog!

STELA: Bog!

ROBERT: Kako je vani?

STELA: Odvratno. Hladno. Kiša, bljuzga. Kao da se nebo otvorilo. Imaš sreće što danas nisi išao u grad.

ROBERT: A na poslu?

STELA: Uobičajeno... Dobili smo dva nova pacijenta. A ti, jesi li iskoristio današnji dan za svoj referat?

ROBERT: I jesam i nisam... Nakon doručka krenuo sam ozbiljno s radom, a onda sam upalio kompjutor i... sti gao mi je e-mail nakon kojeg se više nisam mogao koncentrirati na pisanje.

STELA: Nije te valjda jedan običan e-mail izbacio iz takta? Da nije neka loša vijest u pitanju?

ROBERT: Naprotiv. Vijest je dobra. Javio mi se brat.

STELA: Igor?! Što ima novo kod njega? Je li još u Meksiku?

ROBERT: Sutra nam stiže u goste. Trebam izići pred nje ga na aerodrom. Prekosutra je točno dvadeset godina od smrti našeg oca, želi da zajedno odemo na groblje.

STELA: Stvarno dolazi?

ROBERT: Sutra u deset i trideset ujutro. Preko Frankfurta.

STELA: Devet godina nije ga bilo ni doma ni u Europi, i sad odjednom... A njegova zaručnica?

ROBERT: Doći će i ona, ali tri dana nakon njega.

STELA: Moram reći ženi da pripremi sobu za goste... pretpostavljam da će ovdje noći... i on i ona.

ROBERT: A gdje drugo?!

STELA: Koliko smjeraju ostati?

ROBERT: Dva tjedna.

STELA: Oho, prilično dugo. Baš sad kad imam najviše posla u bolnici.

ROBERT: Devet godina nije ga bilo. Dugih devet godina.

STELA: Napokon ću upoznati tvog malog brata... Čuj, da se vi ipak niste posvađali kad je on otišao na post-diplomski u Washington?

ROBERT: Doista nismo. To si me već toliko puta pitala.

STELA: Malo mi je čudno.

ROBERT: A misliš da meni nije čudno što ga devet godina nije bilo. Toliko puta sam mu pisao da dođe bar na tjedan ili dva. Čak sam mu i kartu bio spreman platiti.

Prije, dok je bio na postdiplomskom. A on tek sad, i to iznenada, kada sam već izgubio nadu... Šteta što su nam klinici jučer otputovali tvojim roditeljima. Volio bih da ih on vidi, a i da oni upoznaju svoga strica.

STELA: Da je ranije najavio svoj dolazak, mogli smo sve drugačije organizirati... Baš je mogao i ranije poslati taj e-mail.

ROBERT: Što je, tu je.

4. scena

(Robert, Stela, Igor)

ROBERT: Tako su razigrani, tako veseli, kada su oni doma, puna nam je kuća. Za tri mjeseca napunit će šestu godinu. Na jesen polaze u školu. Evo, ovo im je zadnja fotka, od prošlog mjeseca... bili smo u parku...

Igor uzme fotografiju.

IGOR: Slatki su oboje: i Petar i Olga. Mora da je naporno imati blizance?

STELA: Možeš zamisliti. Robert i ja smo tek u trideset devetoj godini postali roditelji. Ušli smo u zrele godine bez djece, bez brakova, naviknuti na samački život, i odjednom – dvoje djece, brak, pelene, ludilo. Ubrzo je on postao ravnatelj Instituta za sociološka istraživanja, ja sam postala ravnateljica psihijatrijske bolnice... možeš pretpostaviti u što nam se život pretvorio. Srećom, imamo ženu koja nam pomogne oko kuće i djecu pričuva.

ROBERT: Tako mi je drago što si došao, da te vidim, da razgovaramo.

IGOR: A tek meni. Sretan sam što sam upoznao Stelu,

sretan sam što napokon mogu s tobom popričati o svemu, kao nekada. Kada nam je tata umro, ti si mi bio i brat i otac i staratelj.

ROBERT: Bilo ti je jedva jedanaest godina.

IGOR: Bio si dobar brat, svemu si me naučio. A najviše ti zahvaljujem što si me naučio promatrati ovaj svijet i misliti svojom glavom.

ROBERT: Znao sam koliko te pogađa očeva smrt. Deset godina ranije, kada nam je umrla majka, i ja sam osjetio tu pustoš i prazninu. I ja sam osjećao da je sve protiv mene, da se cijeli moj život preko noći pretvorio u nepodnošljivu tugu.

IGOR: Majku nisam ni upamtio. Otac je za mene bio sve... a onda odjednom...

ROBERT: Bio je narušenog zdravlja... onih godinu dana u zatvoru slomilo ga je.

IGOR: Očito nisu bili blagi prema njemu. Nikada nije pričao o tome, ali bez sumnje su bili trostruko okrutniji prema njemu – političkom zatvoreniku, “neprijatelju socijalizma” – nego što su bili prema običnim lopovima.

ROBERT: Bolje je o svemu tome ne misliti više, ne kopati po starim ranama.

IGOR: Tata je tebe naučio razumijevati svijet, naučio te mrziti socijalizam i sve laži na kojima je izgrađen, a ti si potom naučio mene što je dobro, a što loše. Naučio si me mrziti laži lažnog društva. Bio sam ponosan na tvoje članke koje si objavljivao u novinama. Išao si do krajnjih granica u kritici... koliko se moglo u to vrijeme. Režimski komunistički novinari napadali su te i osporavali, ali svi su u zemlji znali da ti predstavljaš ono novo, pametni ljudi su vidjeli da se socijalizam urušava, a samo najhrabriji poput tebe usuđivali su se to i argumentirano napisati.

ROBERT: E, sve je to daleka prošlost. Toliko se toga izmijenilo od onda. Kroz toliko zabluda smo svi prošli...

IGOR: Sutra je točno dvadeset godina od tatine smrti... Zamisli da je živ, kako bi on gledao na sve ovo kroz što je prošla naša zemlja od pada komunizma do danas.

ROBERT: Bio bi sretan.

IGOR: Ja mislim da bi bio razoračan, zgađen i depresivan od nemoći i tuge... Ne zaboravi da je on bio od onih koji su vjerovali da će padom socijalizma sve procvjetati, da će nam Zapad pružiti ruku pomoćnicu, i sve takve gluposti. Kada bi vidio našu opljačkanu zemlju, opljačkanu od domaćih političara i lopova, opljačkanu od stranaca koji pokupovaše za sitne novce sve što vri-

jedi... bilo bi mu doista muka od njegovog života...

STELA: Uvijek je teško i nezahvalno govoriti “što bi bilo da je bilo”... Bolje se okrenuti ljepšim stvarima u životu, s nadom gledati u budućnost, naći uporište za optimizam... samo to može donijeti sreću u naše živote.

ROBERT: Stela ima pravo... ona je inače veliki radnik, žena ogromne energije. Pisao sam ti jednom što je sve napravila u psihijatrijskoj bolnici u kojoj je ravnateljica. Mislim da najviše čini za tu novu vrstu pacijenata koji su se pojavili – očajnih jadnih ljudi koji su žrtve baš ovih tranzicijskih vremena. Dobili smo ljude koji su poludjeli od pomisli da jedu genetski modificiranu hranu, ljude koji žale za prohujalim socijalističkim vremenima i ne žele prihvatiti novu stvarnost, dobili smo psihičke bolesnike koji su u depresiji zbog procesa koji se zbivaju u svjetskoj politici. Zamisli samo – ima dvojicu pacijenata koji su poludjeli od pomisli na globalizaciju, zbog dominacije moćnih zemalja nad ekonomski slabijim zemljama...

STELA: Pojavila se potpuno nova vrsta pacijenata. Zato sam i osnovala taj novi odjel zatvorenog tipa. Ljudi jednostavno teško prihvaćaju ovu novu stvarnost koja traži usvajanje životnog ritma karakterističnog za zapadne zemlje. Nekada u socijalizmu, radnici i njihova radna mjesta bili su sigurni, zaštićeni. Nisu morali misliti o plaćanju poreza i o tome hoće li doći plaća idući mjesec. Mnogi su u novije vrijeme izludjeli od neizvjesnosti.

ROBERT: Jesi li za jedno piće?

IGOR: Ne, hvala.

Šutnja.

STELA: Drago mi je što ćemo napokon upoznati i tvoju zaručnicu.

ROBERT: Kako to da nam nikada nisi poslao njezinu fotografiju?

IGOR: Prekosutra ćete je vidjeti u živo. I sam jedva čekam da je vidim.

STELA: To s roditeljima mora da je teško podnjela.

ROBERT: Prava tragedija.

IGOR: Danas je točno sedamdeseti dan od toga... kad su me nazvali iz policije i rekli mi da ona treba doći identificirati svoje roditelje, da su oboje stradali u automobilu koji je sletio s ceste... kad sam shvatio da joj to moram priopćiti... poželio sam pobjeći iz svoje kože, spustiti slušalicu i praviti se kao da ne znam za tu groznu informaciju... Bila je subota, Marija je trebala stići doma iz kupovine svakoga trenutka... znao sam

koliko je vezana za njih... Uglavnom: kad sam joj sve to rekao, kad je prošao i pogreb i sve ono što uz pogreb ide, užasnua sam se od spoznaje u kakvu je depresiju utonula... Doista je ništa nije zanimalo... nisam znao kako je motivirati za život... izgledalo je kao da više nikada ni u čemu neće pronaći motiv, smisao... I onda je nazvala njena teta iz Italije koja živi nedaleko od Napulja kao časna sestra... Inače, Marija je uvijek na njen račun pravila šale... Jednostavno... Marija nije vjernica. Neću reći da je ateist, ali pouzdano znam da nije vjernica... I kad ju je teta pozvala da dođe kod nje, da provedu neko vrijeme zajedno, bio sam siguran da će je odbiti... Ali, umjesto toga, Marija je već idućeg dana spakirala stvari, otišla na aerodrom i otputovala za Italiju... Eto, ostala je puna dva mjeseca... očito je da joj je trebalo. Kad smo se prošli tjedan čuli telefonom, dok smo dogovarali to da će doći ovdje i da ćemo nakon što provedemo neko vrijeme u mome rodnom gradu zajedno letjeti nazad u Meksiko... zvučala mi je smireno... u redu.

PREMIJERE
RAZGOVOR
PORTRET
FESTIVALI
MEDUI

VOX
HISTRIONIS

MEĐUNARODNA
SCENA

AKTUALNOSTI
TEORIJA
FOAJE
MI U SVIJETU
NOVE KNJIGE

DRAMA

5. scena

(Robert, Igor, kasnije Stela)

U dnevni boravak ulaze Robert i Igor. Skidaju kapute.

ROBERT: Toliko sjećanja, toliko emocija. Kad god dođem na groblje, pod takvim sam dojmom da još najmanje dva dana drugačije gledam na svoj život.

IGOR: Malo je grob zapušten.

ROBERT: Ma već sam mislio... ali sredit ću to... u takvim sam gužvama bio zadnjih mjeseci. Kao da mi se život odvija između dva simpozija.

IGOR: Čuj, ja ću dati polovicu novca da se to uredi, samo da se dogovorimo...

ROBERT: Ma, nije u pitanju novac, nego vrijeme, shvaćaš. Žao mi je što je tako kako je... Da sam znao da ćeš doći, uredio bih grob... Stvarno sam bio u ludilu proteklih mjeseci.

IGOR: Nema potrebe da se ispričavaš preda mnom. Uostalom, mene nije bilo devet godina i nemam prava reći ni riječ...

ROBERT: Dobro, sredit ćemo to. Dogovorit ćemo se o svemu. Hoćeš da popijemo po čašicu?

IGOR: Rado. Ako imaš još one travarice od jučer.

ROBERT: Imam, imam. Pravi je moj punac.

Robert iz ormara uzme bocu i dvije čaše pa nalije sebi i Igoru.

ROBERT: Izvoli.

IGOR: Hvala.

ROBERT: U tvoje zdravlje i za tvoju budućnost.

IGOR: U tvoje zdravlje i za tvoju sreću.

Obojica otpiju iz čaša.

IGOR: Odlična je, pravi lijek.

ROBERT: Punac mi je otkrio recept kako je spravlja... unutra je osam različitih trava...

IGOR: Inače ne pijem ništa žestoko, samo vino... ali ta travarica je stvarno...

Šutnja.

ROBERT: Znaš... otkako si došao, nikako da te zapitam ono najvažnije... ono što vjerojatno i ti osjećaj da je u zraku... između nas dvojice.

IGOR: Kaži!

ROBERT: Zašto te, do vraga, nije bilo devet godina u ovoj zemlji, u ovoj kući, na onom groblju... Jesam li možda ja razlog što nisi dolazio, molim te, reci mi, odgovori mi... Zbunjen sam tom činjenicom da me izbjegava brat kojeg volim i za koga znam da mene voli.

Dugotrajna šutnja.

IGOR: Odgovor je tako jednostavan, a opet – osjećam da bi za tebe bilo bolje da ga ne saznaš.

ROBERT: Reci.

Šutnja.

IGOR: Nedostajao si mi. Jako si mi nedostajao... Toliko sam puta poželio razgovarati baš s tobom. Znaš, i ja sam često bio u dilemama, i ja se često nađem u situacijama da ne znam odgovor na pitanja na koja se ne može uzvratiti s "da" ili "ne"... Nekada prije, dok smo živjeli zajedno, znao sam da postoji osoba s kojom mogu o svemu otvoreno pričati i koja će mi pomoći da sam dođem do svoga zaključka... Ta osoba bio si ti. U Meksiku, u Washingtonu, svi misle da imam jasne stavove baš o svemu, misle da sam osoba koja nikada nije u dilemama, a i ja poznajem nesigurnost, i ja znam sumnjati... mada, sada svi od mene očekuju... hoću reći, navikli su da imam jasne čvrste stavove... A vidiš – i ja sam toliko puta, poput svakog bića na ovome svijetu, posumnjao u sebe, u to što treba činiti... i uvijek u takvim situacijama pomislio bih na tebe. Da si ti bio u mojoj blizini, sve bi bilo drugačije. Doista si mi nedostajao.

ROBERT: Mogao si me nazvati telefonom, poslati e-mail, napisati pismo.

IGOR: Nije bilo moguće na taj način. Znaš i sam da se telefoni prisluškuju, e-maili kontroliraju, a pisma su odviše spora i jednako izložena.

ROBERT: Ma tko bi nas prisluškivao. Uostalom, da smo bili zajedno, ne bi bilo tih situacija, da živimo u istom gradu...

IGOR: Ali, ne živimo u istome gradu ni u istoj zemlji. I to meni teže pada nego tebi. Vjeruj mi, teško mi je zbog toga.

Šutnja.

IGOR: Ti i Stela, volite se?

ROBERT: Da, volimo se. Sedam godina braka je iza nas, a čini mi se da smo jučer prohodali. Zašto pitaš?

IGOR: Zanima me je li ona žena pred kojom možeš govoriti o svemu.

ROBERT: Naravno... Kako misliš o svemu?

IGOR: Osim što je voliš kao ženu... da li i u drugim stvarima dišete isti zrak.

ROBERT: Pojasni.

IGOR: Pa, na primjer... možeš li s njom pričati otvoreno o svemu, ima li iste poglede na život, na politiku, poput tebe.

ROBERT: O, da. Ona je tako zrela, obrazovana osoba. Zainteresirana za sve segmente društvenog života. Doista je sve zanima. Radoznala je, načitana. S njom mogu bolje razgovarati o sociologiji nego s većinom svojih kolega.

IGOR: To je divno čuti. To je predivno kada muškarac i žena imaju zajedničke teme, kada su intelektualno podjednako radoznali. Ne bih mogao ni zamisliti život sa ženom koja nema interes za stvari koje su meni bitne.

ROBERT: Ja se zato nisam ni ženio tako dugo... čekao sam da se pojavi ona prava.

IGOR: Da, samo to ima smisla. Žena mora biti partner u svemu.

Šutnja.

IGOR: Vidiš, dok sam bio nad očevim grobom, pomislio sam: on bi bio ponosan da nas sada može vidjeti. Mi ga ni u čemu nismo iznevjerili, baš ni u čemu. A i ti bi bio ponosan na mene, samo da znaš sve, da ti mogu reći sve.

ROBERT: O čemu ti to?

IGOR: Najčešće roditelji određuju sudbinu djece, a po-

tom djeca određuju, usmjeravaju sudbinu odraslih. Slažeš li se s time?

ROBERT: Pa, na stanovit način.

IGOR: Vidiš: ti si od mene stariji četrnaest godina. Zbog svih okolnosti, zbog svega što se dogodilo u našoj obitelji, nakon tatine smrti, ti si postao mojim duhovnim ocem i tebi mogu zahvaliti što sam usmjerio svoj život prema ispravnim ciljevima... A sada... možda je sada došlo vrijeme da ja za tebe učinim ono što si ti, nekada, tako nesebično učinio za mene.

ROBERT: Ne znam o čemu govoriš.

IGOR: Volio bih da nam se životi opet isprepletu, da nam se sudbine opet povežu u jedno... shvaćaš.

ROBERT: Pa, to i ja želim sve ove godine. Zato sam i bio nesretan što te nije bilo tako dugo. I ti si meni nedostajao.

IGOR: Želim da znaš da ja svoj život nisam protratio na gluposti... Ja ti nisam mogao pisati o tome, nisam mogao doći i reći što se sa mnom zbiva, ali znaj: nisam te iznevjerio, ni tebe ni oca.

Šutnja.

ROBERT: Sretan sam što si uspio, što hodaš po cijeloj Americi i što držiš predavanja po njihovim sveučilištima. Ali do vraga, kako možeš predavati o europskim tranzicijskim zemljama? Pa ti ovdje ne živiš već punih devet godina, valjda je za politologiju važno i poznavanje stvarnosti i ljudi koji žive u sustavu koji se proučava...

IGOR: Nisam na to mislio.

Šutnja.

ROBERT: Drago mi je da si uspio, drago mi je da imaš zaručnicu kojom ćeš se oženiti, drago mi je da je pred tobom sjajna budućnost...

IGOR: Roberte, dosta malogradanskih fraza i gluposti. Kakav uspjeh, kakva budućnost. Znaš i sam da sve ovo u čemu živimo, u dušama mислеćih ljudi može izazvati samo osjećaj odbojnosti i gađenja. Svi smo mi u ovakvome svijetu nevažni i neuspješni, jadni i zamjenjivi. Znaš i sam gdje živimo i da nam budućnost nije ružičasta.

ROBERT: O čemu ti to?

IGOR: Sjeti se o čemu si ti maštao, o čemu sam ja maštao, o čemu je naš pokojni otac maštao. Pogledaj na šta se svodi ovaj svijet. Pogledaj samo u šta se pretvorila naša jadna zemlja i deseci drugih zemalja. Pogledaj samo kako iz centara moći beskrupulozni trgovci domi-

niraju čitavim svijetom, uništavajući svaki individualizam i svaki znak posebnosti, svodeći sve na profit i trgovinu, u svemu gledajući izvor za bogaćenje, prijatelje i neprijatelje njihovih nemoralnih ciljeva. Nekada davno mrzili smo socijalizam i s pravom smo ga željeli srušiti i poraziti, maštajući da će nakon pada željezne zavjese čitav svijet postati bolji, bez utrke u naoružanju, bez ideoloških sukobljavanja, bez eksploatacije. Naivno smo vjerovali da će Zapad pomoći Istoku, zaboravljajući da Zapad nikada nije pomogao ni Jugu. Zaboravljajući da je model liberalnog kapitalizma u svojoj srži bio jednako gnjio, pokvaren i istrošen, kao i model socijalizma. Pogledaj samo kako se Zapad bacio na čerečenje i eksploatairanje bivših socijalističkih zemalja, pogledaj samo

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDJI

VOX

HISTRIONIS

ROBERT: Oprosti, ali privatizacija je bila nužna.

IGOR: Ne, nije bila nužna. Globalistički kapitalizam obmanuo je sve teorijom da će privatizacija donijeti viši stupanj demokratizacije i ekonomski prosperitet. Znanstvene analize govore da je u svim tim zemljama došlo do povećanja nezaposlenosti, do rastakanja njihove biti, do povećavanja ovisnosti o Svjetskoj banci i Međunarodnom monetarnom fondu. Dobit od cijelog procesa opet su po tko zna koji put uknjižile samo velike kompanije i lokalni političari i lopovi. Ne zaboravi da od pedeset najvećih multinacionalnih kompanija njih trideset jedna ima sjedište u Sjedinjenim Američkim Državama. Ne zaboravi da globalizacija u svojoj biti znači amerikanizaciju. Pogledaj tu poraznu sliku svijeta koju kreira Washington, pogledaj tu jadnu duhovnu i kulturnu bijedu koja sve vrijednosti svodi na profit i potrošnju. Pogledaj tu jadnu Ameriku koja cijelom svijetu prodaje priču o demokraciji i višestranačju, a već punih dvjesto godina i sami imaju jednostranačje koje se realizira kroz samo dvije stranke, koje kontrolira isti centar moći. Shvaćao li da se u toj zemlji već dvije stotine godina ne može nametnuti treća stranka, treća mogućnost, a da svi njihovi građani ispranog depolitiziranog mozga misle da je to normalno.

DRAMA

ROBERT: Ti u globalizaciji gledaš samo negativne pro-

cese. Treba potražiti ono dobro, ono što daje naslutiti da će nam sutra biti bolje.

IGOR: Treba gledati matematiku, a matematika je neumoljivo istinita: matematika nam govori da je u proteklih deset godina mali broj jako bogatih udvostručio svoju moć na račun srednje klase i radnika. To je istina. Istina je da su Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka instrumenti u rukama malog broja multinacionalnih korporacija. Oni preko MMF-a i Svjetske banke drže u pokornosti ovaj jadni svijet, postavljaju i ruše vlade u ekonomski slabijim zemljama, jednom riječju – bave se zelenašenjem i kriminalom. A što je najgore, uništavaju i svoje građane, građane svojih zemalja. Zato i nije čudo da se antiglobalizacijski pokret prvo javio u onim zemljama u kojima je globalizacija krenula. Ne zaboravi što je skupina G7 uvijek pokušavala – odrediti sudbinu čitavog svijeta i zaštititi interese krupnog kapitala, interese jedne male skupine najkrupnijih svjetskih lopova koji dominacijom četrdesetak multinacionalnih kompanija pokoravaju čitav svijet i osiromašuju bit ove planete: zagađuju vode, tjeraju nas na nezdrav život, podređuju nas sebi zagovarajući kapital kao jedino zlatno telekome se svi mi trebamo klanjati. Odratno.

ROBERT: Ja sam te pitao zašto te nije bilo devet godina doma, a ti si mi izišao s traktatom o štetnosti globalizacije.

IGOR: Upravo me zato nije bilo sve te godine.

ROBERT: Ne razumijem te. Pojasni.

IGOR: Ovaj svijet nije ono mjesto na kome bi normalan čovjek poželio živjeti, ovaj svijet pretvorio se u pakao kojim vladaju moćni. A ja sam taj svijet poželio izmijeniti, učiniti ga boljim, i radio sam na tome, sve ove godine.

ROBERT: O čemu to govoriš?

IGOR: Danas ti mogu reći... Danas, dok sam bio na očevu grobu, pomislio sam kako bi on bio ponosan na mene da zna što se sa mnom zbiva. On se nekada nesebično borio za bolji svijet, on je nekada imao ideale, baš kao i ti... Vas dvojica zaslužni ste što se ja nisam sveo na običnog konformističkog sveučilišnog profesorčića, na jadnog potrošača kome je smisao života da može kupiti zadnji proizvod koji se reklamira na televiziji... Mislim da ćeš i ti biti ponosan na mene kada saznaš... kada ti otkrijem što sam činio proteklih devet godina.

ROBERT: Što mi to pokušavaš reći?

IGOR: Znam da umiješ čuvati tajnu i zato ću ti reći... sve ću ti reći... Prije osam godina, tamo u Washingtonu, na

postdiplomskom je bilo stotine mladih ljudi iz Europe, iz Južne Amerike, iz Azije... Našao sam istomišljenike i osnovali smo organizaciju koja je odlučila stati na put najjačem centru moći... izmijeniti ovaj naoko neumitni tijek političkih i ekonomskih kretanja... ovo uništavanje svijeta... ovu nepravdu koja se nadvila nad cijeli svijet.

ROBERT: Ali kako...

IGOR: Jaki smo, Roberte, jaki smo... ima nas iz cijelog svijeta... dovoljno smo mladi, hrabri, obrazovani i moćni da znamo što nam je činiti... Nakon 11. rujna i svega što je potom uslijedilo s pričom o antiterorističkoj koaliciji, shvatili smo da je najveći svjetski centar moći krenuo u porobljavanje svih zemalja svijeta i svih građana svijeta pod jeftinom parolom borbe protiv terorizma. Shvatili smo da moramo početi djelovati. I počet ćemo.

ROBERT: Kako?

IGOR: To ti ne mogu reći. Ne smijem, zakletva me veže. Ali, jednooga dana, sve ćeš shvatiti, sve ćeš saznati, i bit ćeš ponosan na svoga brata, ne manje nego što sam ja bio ponosan na tebe, nekada davno prije...

ROBERT: Tako si tajnovit. To me pomalo plaši.

IGOR: Ne boj se, znaš da nikada nisam bio nepromišljen.

ROBERT: Zar mi ne možeš kazati, zar mi ne možeš otkriti...

IGOR: Ne, ne traži to od mene. Ništa ti ne smijem otkriti, osim da se radi o nečemu jako, jako krupnom. O nečemu o čemu će sutra govoriti čitav svijet. Eto, oni koji vole sve globalno i veliko, imat će globalno najveći moguću događaj. Nakon toga, sve će se izmijeniti.

ROBERT: Pa, reci mi, do vraća, o čemu se...

IGOR: Tek kad postaneš jedan od nas, tek tada ću ti moći reći, tek tada. A ti bi trebao postati jedan od nas, ti to zaslužuješ, ne samo time što si moj brat i učitelj nego i svim svojim nekadašnjim djelovanjem. Bio si hrabar, bio si odlučan, tvoja misao je bila tako britka i nepokolebljiva, sjećam se...

U sobu uđe Stela.

STELA: Dobar dan, svima.

ROBERT: Hej, pa ti tek sad...

STELA: Imala sam kolegij, toliko problema i nepotrebnih sukoba sa šefovima odjela. Strašno je to koliko taštine izjedaju ljude i navode ih da troše svoju energiju na gluposti i banalnosti.

ROBERT: Je li sve dobro prošlo?

STELA: Zar sumnjaš. Pa znaš da sam odlučna šefica i

da na kraju sve bude onako kako ja poželim... A vi? Jeste li bili na groblju?

IGOR: Prije petnaestak minuta smo se vratili.

STELA: Jesam li vas prekinula u kakvom važnom razgovoru?

IGOR: Ni govora. Pričali smo o djetinjstvu, o tati... uglavnom o dalekim, prošlim vremenima.

ROBERT: Da, ništa značajno.

STELA: Kamo ćemo na ručak?

ROBERT: Ti predloži.

Zazvoni telefon.

ROBERT: Hoćeš ti?

STELA: Ja ću!

Stela podigne slušalicu.

STELA: Halo... o, mama, ti si... kako si, kako tata... a klinci, je li vas slušaju?... Kakav problem?... Petar plače, hoće kući... a Olga? Pa reci mu da mora zbog zdravlja... dobro, ja ću mu reći, daj mi ga... Kako si, dušo, je li slušaš baku... Kolače ti peče... a djed, je li slušaš djeda?... Zašto?... Ma ne možeš kući... moraš, sine, zbog zdravlja biti tu, ma... ma nemoj plakati, znaš da mama tebe voli, ma doći ćemo po tebe, doći ćemo, samo ne sutra... tata i ja imamo puno posla... kupit ću ti... sve ću ti kupiti... evo te tata pozdravlja, šalje ti pusu... ma samo slušaj baku i djeda pa ću ti sve kupiti... daj mi sestru, hajde... daj mi Olgu... Bog, zlato, kako si? Ma ne možeš kući, dušo, daj, nemoj sad i ti... nemoj plakati, srce, još samo koji dan... daj Olga, molim te...

6. scena

(Robert, Igor, Stela, Marija)

Za stolom sjede Robert, Igor, Stela i Marija. U tijeku je obiteljski ručak. U jednom trenutku Robert se diže s čašom u ruci.

ROBERT: Evo... dopustite mi da kažem nekoliko riječi i da iskažem radost što smo Stela i ja danas upoznali Mariju... Nismo znali ni kako izgledaš, ni koje ti je boje glas... moj brat nam nikada nije poslao ni jednu tvoju fotografiju... Jednom riječu: sretni smo što si sada s nama, dobro došla u našu obitelj i želimo ti da se ugodno osjećaš i u ovoj kući i u ovome gradu. Uzdravlje! SVI: Uzdravlje!

MARIJA: Hvala na lijepim riječima.
STELA: Mislim da je govor pisao sinoć do kasno, jer je do pred zoru ostao u svojoj radnoj sobi.
ROBERT: Završavao sam referat za simpozij.
STELA: Ali ga nisi završio.
ROBERT: Ne znam što mi je, ali ne ide mi.
IGOR: Najbolje se piše kad se ne forsira, kad se ne mora.
ROBERT: To i ja znam, ali što da radim kad imam postavljen rok?

Šutnja.

STELA: Idući vikend mogli bismo otići na izlet do jezera.
IGOR: Nisam siguran hoću li moći.

PREMIJERE

STELA: Imaš obaveza ili?...

RAZGOVOR

IGOR: U grad bi trebali doći neki moji prijatelji, mislim da ću morati biti s njima.

PORTRET

FESTIVALI

ROBERT: Prijatelji iz Meksika ili iz Washingtona?

MEDJI

IGOR: Iz Meksika.

STELA: Ako želiš, dovedi ih ovdje na piće ili na ručak.

VOX

IGOR: Bojim se da će biti zauzeti. Vjerojatno ću sam s njima.

HISTRIOHIS

STELA: Onda možemo povesti Mariju sa sobom do jezera.

MEDUNARODNA

SCENA

MARIJA: Vrlo rado... uvijek sam voljela blizinu vode... svejedno je li to jezero, rijeka, more... ali blizina vode tako je smirujuća.

AKTUALNOSTI

TEORUA

STELA: Kada si zadnji put bila ovdje?

FOAJE

MARIJA: Prije petnaest godina... moji su kao građevinari neprekidno putovali... s kontinenta na kontinent. Cijeli nam je život prošao u prilagođavanjima na nove gradove, na nove zemlje, na drugačiju hranu i običaje... Ponekad mi se čini da možemo zavidjeti ljudima koji cijeli život provedu u jednom gradiću ili selu...

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

IGOR: Oni vjerojatno zavide nama.

ROBERT: Sokrat je cijeli život proveo u Ateni... zamisli, nikada nije napustio Atenu... a u njegovo vrijeme to je bio gradić sa samo dvadeset tisuća slobodnih građana.

MARIJA: Pa je i pored toga uspio postati najveći filozof svog vremena, a i mnogo više.

IGOR: Ali morate priznati da je izabrao pravi grad... i pravo vrijeme za roditi se.

STELA: Njegov završetak, to kako je ostao bez glave, svjedoči da baš nije bio tako pametan, kako nam ga povjesničari prikazuju. Tjerao je inat, igrao se svojom sudbinom. Mislim da je na određen način bio naivan.

IGOR: Zašto? Zar samo zato što je imao ideale koji su

mu bili draži od života? Vrijedi li uopće život bez ideala samoga života?

STELA: Svejedno mislim da je ostao bez života zbog tvrdoglavosti i neprilagodljivosti. Danas se nitko ne može poistovjetiti s njime. Bila sam na jednom predavanju kada su ga studenti ismijavali kao neodgovornog avanturista.

IGOR: Danas kada nitko ne vjeruje ni u što, danas kada nitko nema viši cilj, Sokrat nam djeluje kao nerazumni tvrdoglavac, umjesto da se zapitamo što se zbilo s ljudima kojima Sokratov život i smrt postaju predmetom ismijavanja.

Šutnja.

ROBERT: Ne zaboravi da je tvoj Sokrat demokratskim glasanjem osuđen na smrt. On je dobar dokaz da se demokratskim metodama mogu činiti i najgore stvari.

IGOR: To se slažem s tobom. Ali, on je imao priliku izbjeći smrtnu kaznu, a ipak je to odbio rekavši da su ga protivnici, istina iz loše namjere, ali ipak po zakonu, osudili i da će on radije umrijeti nego da se prekrši zakon.

7. scena

(Igor, Marija)

IGOR: Kako ti se sviđaju moj brat i njegova žena?

MARIJA: Dragi su. Ali nekako drugačiji od nas. Drugačiji od mene sada.

IGOR: Zar si se ti toliko promijenila?

MARIJA: Jesam...

IGOR: Trebaš samo vremena, sve će biti isto...

MARIJA: Ne, Igore... ništa više neće biti kao nekada, jer ja više nisam ona od prije.

IGOR: Ne dopusti samoj sebi da to što se dogodilo tvojima, da ti ta nesreća odredi život, da te izmijeni i udalji od tebe same.

MARIJA: Ali to se već dogodilo... Nakon što su tata i mama stradali... sunovratila sam se u očaj, u tugu... nisam znala kako ići dalje... Kad me teta pozvala u Italiju... ti znaš da ja od djetinjstva nisam išla u crkvu, bila sam tako distancirana od Boga, od vjere... ali, kada je ona nazvala, kao da me neka nevidljiva sila bacila u njezin zagrljaj. Otpreve sam pristala, spakirala kovčege i pohitala k njoj u Italiju kao da sam znala da ću ondje pronaći lijek za svoj očaj... I doista: ja koja se godinama nisam

molila... ja koja sam se udaljila od Boga, od sebe... odjednom sam otkrila izgubljeni svijet, odjednom sam pronašla najtvrdi oslonac... Iz dana u dan molila sam s tetom... iz dana u dan prepuštala sam se uspavljujućim obrednim rečenicama koje već stoljećima ljudima pružaju utjehu i mir.

IGOR: Što mi želiš reći?

MARIJA: Ja sam povjerovala, Iгоре. I u toj vjeri pronašla sam i mir i utjehu... a nakon toga shvatila sam da više nisam ista osoba od prije...

IGOR: Marija... znam koliko je za tebe to bilo bolno, pa i ja sam to doživio, i ja sam ostao bez roditelja, i to kao dijete, ali moraš se prije ili poslije vratiti normalnom životu, moraš nastaviti ondje gdje si zastala prije toga. Kada si nam pristupila, u tebi sam gledao najodlučniju i najhrabriju ženu... Ti si bila ta koja se od početka zalagala da što prije krenemo s najradikalnijim akcijama u borbi za novi bolji svijet. Nisam li ja tada bio taj koji je govorio da nam treba vremena, da moramo izgraditi organizaciju iznutra, ojačati na svim planovima... i sada kad se približava dan našeg izlaska na svjetsku scenu, dan kojim počinjemo djelovati, osjećam da ti izbjegavaš sa mnom i običan razgovor o tome. Znaš da ja koordiniram odlučujuću akciju i umjesto da mi budeš desna ruka u tome, ti mi pričaš o svojim vjerskim senzacijama, o povratku Bogu i sličnim djetinjarijama.

MARIJA: Kada bi samo na trenutak mogao svijet sagledati mojim očima, shvatio bi da ne treba mijenjati svijet, nego našu dušu. Nije problem u ovome svijetu koji nalikuje na pakao, nego u nama koji prihvaćamo pravila tog i takvog svijeta.

IGOR: Ja se cijeloga svoga života zalažem da se taj svijet izmijeni, da oni koji nas tjeraju živjeti po njihovim pravilima igre shvate kako im nećemo dopustiti da se igraju sa životima stotina milijuna ljudi i s budućnošću čitavog čovječanstva. Zar da sada kada smo nadomak početka ostvarivanja svojih uzvišenih ciljeva dopustimo da nas naša subjektivna slabost pokoleba u djelovanju.

MARIJA: Oprosti, ali ja više ne vjerujem u ispravnost toga djelovanja... počnemo li djelovati na način koji si ti zamislio, postat ćemo gore moralne nakaze od ljudi protiv kojih je to djelovanje usmjereno.

IGOR: Doista pretjeruješ. I na najperfidniji način izvrćeš smisao našeg djelovanja. Ne zaboravi da sam od najranije mladosti voden najuzvišenijim nesebičnim ciljevima. Ja sve ovo ne činim zbog sebe, nego zbog svijeta

koji tone u kaos. Ja ću svoj život i svoju sigurnost izvrgnuti najvećoj opasnosti zbog spasa milijuna drugih koji svoju nesreću ne znaju ni sagledati, koji svoj vapaj za boljim životom ne znaju ni artikulirati, koji svoje pozitivno djelovanje ne znaju i ne umiju organizirati i sprovesti. U ime naših prijatelja, koji su s nama prisegli da će se boriti za bolji svijet, molim te, nađi snagu za nastavak borbe.

MARIJA: Ali mene više ne zanima svijet bez Boga, svijet u kome su ljudi robovi svojim nagonima i taštinama, svijet u kome je volja za moći iznad svega. Ako taj Zapad, i to čovječanstvo koje ti želiš spašavati anarhističkom akcijom, i nakon te tvoje anarhističke akcije bude imao jednako bezdušne stanovnike, kojima su potrošačka mjerila vrijednosti sve, onda ne vidim smisao tvoga obojsvetovnog djelovanja. Ako duše ostanu jednako hladne i prazne, vjeruj mi: potpuno je nevažno tko su gospodari tih duša. Mislim da si izabrao kriv način kako spasiti zapadnu civilizaciju.

IGOR: Marija, sjećaš se kada smo iščitavali Huntingtona i njegovu knjigu "Sukob civilizacija"... sjećaš li se koliko smo u njegovoj knjizi pronašli svojih misli... I on je došao do teze da je religija bit jedne civilizacije i da se najveći sukobi upravo i događaju na područjima gdje se dodiruju najveće civilizacije, najveće religije... Oboje smo se slagali da će za obnovu Zapada trebati obnova religioznosti, ali prvo je nužno riješiti problem eksploatacije iz najjačeg centra moći koji proždire sve i svakoga tko stane na put korporativnom kapitalu. Promijenimo gospodare svijeta i Zapada, prije nego se potrudimo poraditi na povratku duhovnosti zapadnog čovjeka.

Šutnja.

MARIJA: Ti ne vjeruješ.

IGOR: Kako misliš?

MARIJA: Priznaj da ne vjeruješ u Boga.

IGOR: Ma daj, molim te, to sada nije presudno... Ja ne idem redovno u crkvu, jednostavno zato jer ne stignem i to nije presudno, ja imam drugačije poslanje na ovome svijetu.

MARIJA: Obožavao si Huntingtonovu knjigu, a zaboravio si da mu je hvalospjevnju recenziju napisao Henry Kissinger, čovjek koji je kreirao američku vanjsku politiku zadnjih tridesetak godina... Vidiš, i Kissinger je pomislio kako bi Zapadu dobro došao mali ograničeni utilitarni povratak religioznosti, da Zapad ne bi do kraja potonuo u dekadenciju... a moguće je da je u tom Kissin-

gerovom veličanju Huntingtona i priče o sukobu civilizacija i religija bila priprema svih onih alibija koji će Americi dobro doći nakon 11. rujna, kada više nitko neće moći zaustaviti američki nacionalizam sa svim onim američkim "vrijednostima", na koje i ti i ja gledamo s gađenjem kao na civilizacijski nazadak Zapada... U svim tim silnim politološkim i sociološkim teorijama izostao je pogled na pustoš čovjekova života, pustoš srca iz koga je istjeran Bog. A vidiš, ja sam tek sada došla do toga da za promjenu svijeta i našeg srca nije nužan ni snajper ni borbeni avion, ni nosač aviona, ni promjena kretanja na burzi kapitala... Sve to nema nikakve veze s našom biti, s našom srećom i nesrećom.

PREMIJERE *Šutnja.*

RAZGOVOR IGOR: Doista si se izmijenila.

PORTRET MARIJA: Drago mi je da to vidiš.

FESTIVALI *Šutnja.*

MEDIJ

IGOR: Kada sve ovo prođe. Ako sve dobro prođe, hoćeš li se udati za mene?

VOX

MARIJA: Ne želim da budeš upleten u ubojstvo.

HISTRIONIS

IGOR: Nisi mi odgovorila – hoćemo li se nakon toga vjenčati?

MEDUNARODNA

SCENA

Šutnja.

IGOR: Nekada smo bili jedna duša i jedno tijelo, združeni istim snovima o boljem svijetu. A sada više nisam siguran ni voliš li me uopće... Doista, reci: voliš li me još uvijek?

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOKJE

MI U SVIJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

MARIJA: Volim te još uvijek, ali... ne želim da postaneš ubojica.

IGOR: Deseci tisuća ljudi na svijetu svakodnevno umiru od gladi i poniženja zbog čovjeka za čiji se život tako gorljivo zauzimaš. Doista ne razumijem gdje je tu kršćanstvo, gdje je tu vjera i religioznost, gdje moral.

8. scena

(Robert, Stela)

STELA: To sa zaručivanjem, to je tako glupo.

ROBERT: Zašto?

STELA: Staromodno. Ne znam što uopće danas znači imati zaručnicu. Nije srednji vijek. Možeš imati djevojku, ili možeš imati ženu, ali... što uopće danas znači biti zaručen?

ROBERT: A njima to valjda znači nešto. Valjda imaju razlog.

STELA: Patetično i nepotrebno... To je moje mišljenje. Ne moraš se slagati s njim.

ROBERT: Pa... i meni je bilo čudno kad je prije dvije godine javio da se zaručuju. Mislio sam da će se ubrzo potom vjenčati, da je to tek neka mala priprema... Što misliš o njoj? Sviđa li ti se?

STELA: Čuj... tako, draga je, samo... čini mi se da je potpuno u svome svijetu.

ROBERT: Misliš?

STELA: Kao da ne sudjeluje u ovoj stvarnosti. Kao da ni ne pokušava uspostaviti normalne relacije s drugima, ne zato što ne može, nego zato što ne želi.

ROBERT: Igor kaže da je teško podnijela smrt roditelja.

STELA: Kao da nije u pitanju samo to posttraumatično stanje... to je čak prirodno i korisno prepustiti se boli i tuzi do kraja. Ponekad je čak dobro za psihu odbolovati do kraja, odugovati snažno bez zadržke, ne zaustaviti ni jednu suzu, ali kao da je u pitanju nešto drugo... ne znam.

ROBERT: Sigurno joj ti kao psihijatrica, kao stručno lice možeš pomoći. Porazgovarati s njom. Pomoći joj da nađe bol i tugu, možda joj neprimjetno ukazati što i kako treba činiti da bi se vratila u normalan život.

STELA: Mogu pokušati. Mada... to je delikatno. Ne poznajem je, zaručnica je tvoga brata, takorekuć postaje dio naše obitelji... ne znam koliko je dobro da se isprepliću te relacije.

ROBERT: Od razgovora sigurno neće biti štete. Uostalom, i da nisi psihijatrica, bilo bi prirodno da s njom porazgovaraš, kao žena sa ženom. Nije li tako?

STELA: Ako inzistiráš, u redu... porazgovarat ću s njom. Ali, onako izdaleka, da ne osjeti da joj želim nametnuti stav, mišljenje.

ROBERT: Prijateljski, ženski, neposredno.

STELA: U redu.

Šutnja.

STELA: Jesi li vidio današnje novine?

ROBERT: Nisam. Igor ih je uzeo.

STELA: K vragu! Htjela bi ih pročitati. Možeš li otići po njih?

ROBERT: U sobi su zajedno, ne mogu im ulaziti.

STELA: Mogao ih je vratiti.

ROBERT: A, pusti.

STELA: Ako nešto ne podnosim to je... ali dobro... što je tu je.

ROBERT: Kupovat ću po dvoje novine dok su oni ovdje.
STELA: Stvarno nismo navikli na goste. Čim je još netko ovdje, izbací me iz takta. Najljepše je kad imaš svoj red, svoj ritam, a ne ovako... Ne znam ni što će poželjeti sutra, ni da li da jedemo doma ili vani, da li da ručamo s njima ili bez njih. Tako su komplicirani i nepredvidivi.
ROBERT: Pusti... još nekoliko dana i opet ćemo se vratiti u svoju kolotečinu.

9. scena

(Stela, Marija)

MARIJA: Muškarci su ipak drugačiji od nas. Ono što nas čini sretnima, njih često ostavlja ravnodušnima. Mislim da imamo različita mjerila za sve. Kao da izgovarajući iste riječi podrazumijevamo često potpuno različita značenja.

STELA: Ima tu istine, ali... nitko muškarca ne može izmijeniti kao žena, obiteljski život. Kada sam rodila blizance, imala sam trideset devet godina, kao i Robert... Ta djeca za njega su bila pravi šok, iznenađenje. Ali istodobno i preokret u njegovom karakteru. Ti ga nisi poznavala prije, ne znam što ti je Igor pričao o mome Robertu, ali on je bio, nekada, dok je živio sam, tipični samac, uostalom kao i ja... Bio je, prije braka, na neki način, nerealan, ponekad čak isključiv, ponekad je robovao pretjeranim idealima koji nisu imali uporišta u stvarnosti. Nakon što smo počeli živjeti zajedno, nakon što su došla djeca, on je u godinu dana stekao osjećaj za realnost, za to da ne možemo sve promatrati u crno-bijelom kontekstu. Shvatio je da svakodnevni život ima bezbroj nijansi. Možda će ti zvučati odveć patetično i radikalno, ali... počela sam vjerovati da je tek sa mnom i s našom djecom postao čovjek od krvi i mesa. Ako shvaćaš što želim reći.

Šutnja.

MARIJA: Vaša bliskost vidi se već na prvi pogled. Očito je da ste pravi partneri.

STELA: To se nije dogodilo u jednom danu. Imala sam strpljenja... žena mora imati strpljenja. Muškarci znaju biti tako impulzivni i nekontrolirani... Često su tako proturječni: žele naš zagrljaj, a istodobno ga se boje. Strahuju da neće izgubiti svoju osobnost, svoju smiješnu slobodu, s kojom i tako ne znaju što bi.

MARIJA: Slažem se s tobom. Uopće, danas ljudi odviše preuveličavaju individualnost i slobodu, a iza svega toga krije se običan egoizam i potreba da smijemo činiti i ono što ne bismo željeli da drugi čine nama. I ja sam sve donedavno bila takva: umišljena, egoistična, usredotočena na izvanjsko, a ne na ono bitno... Kada se dogodilo to s mojima... kada se preko noći urušio svijet za koji sam mislila da je... U stvari, pogrešno je to što nas cijelo djetinjstvo i mladost i obitelj i društvo pripremaju za život na način kao da će sve biti prema našim zamislima, prema našim planovima, kao da možemo programirati svoje misli i svoje emocije, kao da ćemo uvijek biti isti, i kao da se nikada neće dogoditi ni jedna smrt... to kako smo smrt protjerali iz zapadne civilizacije, to kako pokušavamo zaštititi stvarnost i sebe od bilo kakve pomisli na smrt... Nekada je sve bilo drugačije, život i smrt bili su jednako legitimni, usko povezani... Djeca su išla na pogrebe, bolesnici su umirali doma, a ne u bolnicama, pogreb je bio važan društveni događaj... A danas... sve se dehumaniziralo, čak i umiranje... Oprosti, malo sam konfuzna... počela sam govoriti jedno, a riječi su me odvele u drugom smjeru. Oprosti.

STELA: U redu je.

MARIJA: Tek kada su moji nastradali sagledala sam svoj život u svoj njegovoj biti. Užasnula sam se od onoga što sam vidjela. Užasnula sam se od pustoši u koju sam uronila.

STELA: Bitno je okrenuti se budućnosti, onome što je pred tobom i Igorom. Bitno je ne dopustiti da ti tlo izmakne ispod nogu, ne izgubiti osjećaj za realnost i svakodnevnicu. Bitno je pronaći smisao i...

MARIJA: Ne, Stela, ne. Nismo svi isti. Ne postavljamo svi ista pitanja, da bi nas mogli zadovoljiti isti odgovori. Ja sam preko noći shvatila da je sve upravo obrnuto od onoga u što sam cijeloga života vjerovala. Trebao mi je oslonac, a preko noći sam shvatila da su u realnosti odveć krhki oslonci, da smisao života nije svodiv ni na što materijalno i izvanjsko. Ovo sve što živimo, na način na koji živimo, ako ne vjerujemo, ako nemamo uporište, onda sve to doista nema smisla...

Šutnja.

STELA: Susretala sam u svome poslu ljude koji su doirnuli dno, ljude koji su se našli u slijepoj ulici. Dolazili su mi ljudi koji nisu mogli preboljeti smrt žene, ili muža, ili oca, ili majke, ljudi koji su utonuli u najdublji očaj...

Uvijek sam smatrala da je najbolje isplakati se do kraja, bez zadržke i susprezanja, a potom u racionalizaciji postupno posložiti cijeli mozaik uzdrmanog kaotičnog života.

MARIJA: Zašto tako inzistiráš na racionalizaciji? Zar ne znaš koliko je ljudi promašilo cijeli svoj život zbog potrebe za racionalizacijom? Koliko se njih nikada nije zaljubilo upravo zato što su sve racionalizirali, koliko ih je promašilo bit života zbog potrebe da sve što im se događa izraze jasnim matematičkim formulama.

Šutnja.

STELA: Ipak, moraš priznati, nismo nerazumna bića, nismo nesvjesne životinje.

MARIJA: Nismo ni strojevi.

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDIJ

10. scena

(Igor, Robert)

VOX

HISTRIONIS

IGOR: Vrlo je jednostavno prepoznati i definirati američki nacionalizam, on nastoji cijelom svijetu nametnuti svoju kulturu i proglasiti sebe vodećom svjetskom nacijom, uzimajući si veća prava nego što ih drugi imaju. Na svaki način ističu američke vrijednosti kao one vrijednosti koje su nadcivilizacijske, odnosno superiornije od vrijednosti drugih nacija. A svoje vrijednosti kroz kulturnu industriju nameću drugima. Ključnu je ulogu tu odigrao film, u kojem vidiš samo pljačke, nasilja, brojna ubojstva, sotonizam i, naravno, uvijek iznova američku zastavu. Usto, američki nacionalizam je oštar i kritičan prema svim kritičarima amerikanizma, označava ih i diskvalificira kao nacionaliste i desničare. Banalna umjetnost skromnih umjetničkih dosega postala je općeraširena globalna kultura koja ulazi u kulturnu svijest čovječanstva. Usto, američki je nacionalizam oštar i kritičan prema svim kritičarima amerikanizma, označava ih i opisuje kao nedemokrate i nacionaliste.

ROBERT: Ti odviše pojednostavljuješ stvari i u svemu nastojiš iščitati promišljenu i smišljenu zavjeru, lukavi plan da se svijet destruirá. Zaboravljaš da su se često najznačajniji procesi u povijesti ljudskog društva odvijali gotovo iracionalno, često potaknuti nejasnim fluidnim gibanjima koja bi zahvatila mase, narode, države, kontinente. Globalizacija ima više različitih tipova. Ponekad se radi o gospodarskoj, ponekad o političkoj, a ponekad

o kulturnoj i ekološkoj globalizaciji. Tu je i komunikacijska globalizacija o kojoj se često paušalno govori. Logično je da u svijetu u kome živimo gospodarska globalizacija jača sve veću ulogu gospodarskog sustava, finansijskih tržišta i globalnih institucija kao što su WTO, Svjetska banka i MMF... Znam da tu leže opasnosti od različitih monopola, ali zahvaljujući političkoj globalizaciji moguće je jačati demokratizaciju u svim zemljama svijeta i stvoriti svojevrсни amortizer uz pomoć transnacionalnih političkih institucija i mreže nacionalnih i transnacionalnih nevladinih organizacija.

IGOR: Nije vrag da vjeruješ u dobre namjere onih koji upravljaju tim procesima.

ROBERT: Ne radi se o mom vjerovanju, nego o tome da se uvijek paralelno odvija veći broj međusobno oprečnih procesa, koji se na stanovit način upotpunjuju, čineći zajedno dinamiku društvenih gibanja. Sigurno je da oni koji u gospodarskom smislu rukovode procesima globalizacije žele ublažiti negativne procese.

IGOR: E, vidiš, ja ne vjerujem u njihove dobre namjere. Ili, točnije rečeno, pouzdano znam da su im namjere negativne i da im je uvijek, baš uvijek krajnji cilj profit i samo profit te, naravno, politička kontrola, moć i utjecaj u svim sferama života.

ROBERT: Naši ljudi, naši intelektualci ne razmišljaju previše o tome. To je sve tako daleko od nas.

IGOR: Tako su prije osamdeset pet godina mislili da je Oktobarska revolucija daleko od nas, pa se socijalizam ubrzo dovaljao i do svakog kućnog prađa u ovome gradu. Doista, sve nas se tiče, a u najjačem centru svjetske moći baš žele da ljudi budu apolitični, rezignirani, da misle kako ništa ne mogu učiniti.

ROBERT: Pa i ne mogu.

IGOR: Varaš se. Sjeti se 1999. Sjeti se Seattlea 1999. godine. Tada su mnogi shvatili što se zbiva, tada je krenuo otpor. Više od pedeset tisuća protivnika globalizacije 30. studenoga 1999. godine prolazi ulicama grada na krajnjem sjeverozapadu Sjedinjenih Američkih Država, na obali Tihog oceana, a koji zbog sjedišta kompjutorskog koncerna "Microsoft" slovi kao glavni grad "digitaliziranog kapitalizma". U Seattleu se održava zasjedanje ministara Svjetske trgovinske organizacije. Zastupnici stotinu trideset jedne zemlje članice žele donijeti deklaraciju kojom bi oglasili novu etapu u liberalizaciji svjetske trgovine, kao i za to potrebnih finansijskih transakcija. Njihova je namjera otvaranje daljnjih

pravaca za globalnu slobodnu trgovinu, kao što su agrarno područje i sektor pružanja usluga. Protiv toga se u mnogim zemljama budi neraspoloženje. Demonstracije predvode tisuće sindikalaca iz Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Pridružuju im se zaštitnici okoliša, aktivisti za Treći svijet, kršćani, feministkinje, poljoprivrednici uzgajivači na biološkoj osnovi, borci za ljudska prava i protivnici genetičke tehnologije. Kada nekoliko ubačenih maskiranih demonstranata počinje razbijati izloge bana-ka i luksuznih trgovina, intervenira policija. Pokušavaju rastjerati demonstrante koji bacaju kamenje. Upotrebljavaju palice, suzavac i gumene metke. Uhićuju šesto demonstranata, a među njima i mnoge osobe koje nisu sudjelovale u tome. Nakon pet dana u Seattleu nije prestao val antiglobalizacijskih prosvjeda. Sljedeće godine došlo je do demonstracija tijekom održavanja Svjetskog gospodarskog foruma u Davosu, u Švicarskoj, isto tako tijekom zasjedanja Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda u Washingtonu, Asia-Pacific Economic sumita u Melbourneu, godišnjeg zasjedanja Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda u Pragu... pa sve do konferencije G8 u Genovi. Antiglobalizacijski pokret postao je naša stvarnost.

ROBERT: Ali se vide i slabosti antiglobalizacijskog pokreta u izrazito visokom stupnju fragmentiranosti njegovih sudionika. S jedne strane su pripadnici radničkog pokreta, s druge strane su organizirani pokreti za zaštitu okoliša, a na trećoj strani su internacionalisti. Tako nekoherentna skupina ne može biti učinkovita, jer svaka grupacija ima različite interese, u budućnosti možda čak i suprotstavljene.

IGOR: Točno. Svjesni smo toga. Zato i postoji naša organizacija koja je iznad svih partikularnih interesa. Nama je jasno da samo mi možemo biti izravno i krajnje učinkoviti, ali nam znači mnogo i potpora kritične mase koja je osvijestila mane i štetu od vulgarne globalizacije. Nakon što mi izađemo u javnost sa svojim djelovanjem, nakon što mi uspješno obavimo svoju prvu akciju, sve će se promijeniti. A volio bih, beskrajno bih volio da i ti budeš uz nas u tim trenucima. U trenucima kada se mijenja povijest čovječanstva.

Šutnja.

ROBERT: Igore, taj krupni događaj o kome govoriš... znam što je on.

IGOR: Kaži.

ROBERT: Naše novine pune su napisa o tome da u po-

sjet našoj zemlji za dvadeset dana dolazi američki predsjednik. Taj "krupni događaj" bez sumnje je vezan za dolazak američkog predsjednika. Nije li tako?

Šutnja.

ROBERT: Nisam li pogodio?

IGOR: Ne smijem ti reći.

ROBERT: Zar ćeš preda mnom imati tajne?

IGOR: Da si naš član...

ROBERT: Ja sam tvoj brat, tvoj duhovni otac. Zar ćeš preda mnom nešto kriti?

Šutnja.

ROBERT: Znači, u pravu sam. Šutnja je najrječitija potvrda.

IGOR: Dovodiš me u tešku situaciju.

ROBERT: Hajde, reci sve do kraja. Vidiš da sam i sam shvatio o čemu se radi. Želite ga ubiti?

Šutnja.

IGOR: Za dvadeset dana američki predsjednik dolazi u posjet našoj zemlji. Primit će ga naš predsjednik. Protokol je već definiran. U jednom trenutku kad budu u posjetu jednom dvorcu, naš čovjek snajperom će ubiti američkog predsjednika. Mjesec dana potom ubit ćemo i vodeće ljude deset multinacionalnih korporacija. Nakon toga shvatit će da postoji novi centar moći koji može kontrolirati njih... Zatim ćemo mi postavljati uvjete kakve odluke moraju donositi Svjetska banka i MMF. Mi ćemo im reći što na sastanku G8 očekujemo od njih... Ako se ogluše na naše zahtjeve, ponovit ćemo taj krvavi dan... Oni će postati poluga naše moći zahvaljujući kojoj ćemo popraviti, poboljšati ovaj jadni svijet. Nas će voditi ideali pravde i dobrote, ideali boljitka svih živih bića u svim zemljama Istoka i Zapada, Sjevera i Juga.

ROBERT: U prvi mah sam pomislio da ćete izvesti neku protestnu akciju... spaljivanje američke zastave. Ti svoje ciljeve želiš ostvariti metodama ranog anarhizma.

IGOR: A što nam drugo preostaje... Sjeti se demonstracija u Genovi kad se sastala skupina G8, sjeti se svih prosvjeda, premlaćivanja ljudi i gotovo nikakvih rezultata. Što nam preostaje osim anarhizma?

ROBERT: Zar stvarno smjerate ubiti američkog predsjednika?

IGOR: Zato sam ovdje. Ja sam vođa cijele operacije. Na moj će se znak to dogoditi. Moji ljudi stižu za deset dana. Vjeruj mi: sve je tako dobro isplanirano da uspjeh neće izostati.

ROBERT: Ali, ubijete li američkog predsjednika na našem teritoriju, naša će zemlja biti izopćena, i to sad kad nam najviše treba pomoć Zapada, naši političari skloni su svemu onome što Zapad nudi, to je naša jedina nada...

IGOR: Zar te ne čudi što bivši komunistički političari koji su prije svim silama napadali kapitalizam, sada propagiraju kapitalističku privatizaciju i s međunarodnim korporacijama vode bitku protiv tzv. nacionalista koji su postali glavni izvor otpora protiv rasprodaje nacionalnog bogatstva. Sjeti se samo koliko su puta u južnoameričkim državama velike korporacije znale instalirati najgoru diktatorske režime – jer su im oni trebali za eksploataciju i podčinjavanje tih zemalja, pa onda u tom svjetlu promotri njihove jeftine parole o demokraciji koju nam žele podariti. Neće nas izopćiti iz svjetske zajednice tek nakon njegova ubojstva, mi smo već odavno izopćeni iz kluba povlaštenih. Mi smo tek jedna nevažna kolonija.

ROBERT: Ja jednostavno ne mogu vjerovati da si spreman ići do kraja... Jesi li uopće svjestan svih mogućih posljedica? Kako možeš biti siguran u ispravnost svojih postupaka?

IGOR: Brate, tome sam posvetio cijeli život. Sad kada sam počeo govoriti, reći ću ti sve do kraja, jer znam da me ti možeš u potpunosti razumijeti. Vidiš, globalizacija je trebala biti rušenje različitih barijera. I meni su kao mladom studentu "prodali" takav njezin imidž. Rušenje Berlinskog zida bilo nam je predstavljeno kao simbolički čin ulaska u novo doba, bez ograda. Značajka tog novog doba trebala je biti ujedinjavanje svih zemalja u svjetsku ekonomiju, u kojoj bi za sve vrijedila ista pravila, koja bi se vodila načelom gradnje mostova i rušenja preostalih ograda i zidova. No istraživanja učinaka neoliberalne globalizacije daju sliku novih ograda i barijera, koje se svakodnevno podižu, sliku pojačane besćutne eksploatacije. Pogledaj kakva nas budućnost očekuje: stalno se podižu nove ograde oko privatnog vlasništva, princip profita ulazi u sfere javnog dobra, poput vodoprivrede ili sustava obrazovanja. I Europska unija i Sjedinjene Američke Države od sebe rade utvrde, ograđuju se od drugih dijelova svijeta. Za one koji ne pripadaju poslovnom sloju svjetskog društva, globalizacija zapravo znači ograničavanje pristupa stvarima najvažnijim za preživljavanje, za njih je ona ograda, a ne most. Mi se moramo boriti protiv takvog svijeta. Laž je postala toliko dominantna vodilja svjetske politike, da je jedino dra-

stičnim metodama možemo raskrinkati.

ROBERT: I pri tome zakoraknuti u terorizam.

IGOR: Što je uopće terorizam? Nasilje velikih nad malima nazivat ćemo novim svjetskim poretkom, a uzvratne udarce malih nazivat ćemo nacionalizmom ili terorizmom, kako kad bude odgovaralo velikim igračima. Pogledaj samo kako se pojam "terorizam" zlorabi nakon 11. rujna. Strah od terorizma potkrepljen nedostatkom informacija koristi se za pokretanje rata protiv golemog broja pokreta u svijetu, od kojih su neki izrazito pozitivni. Najvećem centru moći nije pritom bitno proglašava li teroristima ljude koji se opiru hegemoniji, one koji se bore za vlastiti život, za samostalnost, za vlastitu zemlju, protiv okupacije ili protiv privatizacije. Protiv svih se koristi isti jezik, samo ako stanu na put interesima nekog od centara moći, a pogotovo ako se radi o najjačem centru moći.

ROBERT: Znaš li ti sa sigurnošću tko čini taj "najveći centar moći"?

IGOR: Naravno da znam. Nismo naivni amateri. Mi vidimo kamo srlja ovaj svijet. Među nama ima ljudi koji žele bolji svijet, iako bi u postojećem mogli živjeti lagodnim životom, iako bi mogli biti odlično prihvaćeni i honorirani za svoju lojalnost. Nama je jasno da je ugroženo čitavo čovječanstvo i da je krajnji trenutak da se princip zla obuzda i zamijeni principom dobra.

ROBERT: Svjestan si da se igraš vatrom?

IGOR: Od tebe sam se naučio hrabrosti.

Šutnja.

ROBERT: Ne možeš poreći da globalistički kapitalizam ima i stanovitih pozitivnih strana, nije sve tako crno kako ti govoriš.

IGOR: Za male zemlje taj sustav krajnje je opasan, čak mogu reći razarajući. U gospodarskom smislu one nemaju nikakvih izgleda da se suprotstave i odole stranoj dominaciji. Zbog vlastite nerazvijenosti i neproduktivnosti, one upadaju iz duga u dug i ovise o međunarodnim finansijskim institucijama kao što su Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond. Rezultat toga je da je njihova sloboda djelovanja drastično ograničena. Sve važnije odluke o investicijama i kamatnoj stopi donose njihovi strani vjerovnici, čiji je jedini cilj zaštita vlastitog dohotka. Zar su to uopće nezavisne zemlje. Zemlja dužnica mora reducirati prihode vlastitih građana, kljaštriti socijalne službe i ulagati onako kako joj njezini vjerovnici narede, kako bi uopće mogla isplatiti dospjele kre-

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDUJI

VOX

HISTRIONIS

MEDUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVIJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

dite koji su iz godine u godinu sve veći. Pa to je čisto zelenašenje, moderni kolonijalizam. Ništa se ne događa slučajno. Što je najtužnije, takve vazalske kolonijalizirane zemlje, a takva je i naša, moraju imati takvu vladu koja umije svoje vazalstvo upakirati u prihvatljivu omotnicu i prodati ga svojim građanima, kako bi se sve to odvijalo pod uvjetima socijalnog mira i prividnog nacionalnog ponosa... jer kako prosjaku reći da je prosjak. Da bi ljudi bez otpora pristajali na taj podređeni položaj logikom potrošačkog društva, uvjerava ih se da je najvažnije misliti na zadovoljavanje osobnih potrošačkih interesa, uvjerava ih se da je ideja nacionalne države prevladana kategorija, jer eto, cijeli svijet se ujedinjuje i globalizira, čak i Europa, to će dovesti do većeg prosperiteta sviju nas i slične gluposti. Naravno, velike korporacije ulažu velik novac da se diskreditiraju lokalni nacionalni pokreti i da se destruiru sama ideja nacionalne države kao zastarjela i fašistoidna. Što je najapsurdnije, kapitalističke korporacije u toj raboti danas nalaze najbolje saveznike u redovima bivših komunista, ljevičara i humanista koji odbacuju svaku ideju nacionalne zavičajnosti. Stvara se tako neka vrsta ujedinjene fronte između ljevičarskog internacionalizma i globalističkog kapitalizma. Dojučerašnji komunisti koji su u mladosti napadali kapitalizam sada su zagovornici kapitalističke privatizacije i s međunarodnim korporacijama vode bitku protiv nacionalista. Fuj! Odvratno! Bogati svijet postaje sve bogatiji, siromašni sve siromašniji. A perspektiva čovječanstva, perspektiva sviju nas crna je da crnja ne može biti: vladavina jedne velike nehumane multinacionalne korporacije – najcrnja diktatura, kakvu nijedan futurist nije mogao zamisliti. Kad unište sva prirodna bogatstva i kad zagade sve rijeke, oni znaju da će posljednji izvor pitke vode biti u njihovim rukama. Mada se, sigurno, neće nalaziti na teritoriju njihove države. Slobodna trgovina omogućila je dominaciju moćnih sila i njihovih korporacija. Malima ostaju očaj i lažne nade... Oni žele da nestanu individue, da nestanu nacije, da nestanu zemlje, da ostanu samo potrošači i proizvođači.

ROBERT: Mislim da pretjeruješ, stvari sigurno nisu tako crne kako ti se čine. Uvijek su se u povijesti, pa tako i danas, odvijali procesi koji su za neke bili dobri, za neke loši, ali koji su za sve bili neminovni, nezaustavljivi. Ponekad je prilagođavanje daleko plodotvorniji i kreativniji pristup od pružanja otpora. Zar su mali ikada kreirali globalna događanja? Samo su im se mogli bolje ili lošije pri-

lagoditi i pridobiti moćnike za sebe. Podjela na lijevo i desno više ne znači ništa, jer se i lijevo i desno u mnogo čemu dodiruju, a zloupotrijebiti se mogu i jedno i drugo.

IGOR: Ali, podjela na dobro i loše je vječna.

ROBERT: A tko je taj među nama koji će odrediti što je dobro, a što loše? Ne mogu povjerovati da je sve što se zbiva programirano iz centara moći na način na koji ti to misliš.

IGOR: Ja to ne mislim, ja to ZNAM.

ROBERT: Ma daj, Igore, ne možeš sve svjetske procese svesti samo na priču o eksploataciji i podređivanju, na teoriju zavjere kojom upravlja jedan centar moći. Ako je sve tako kako tvrdiš, što uopće znači ubiti američkog predsjednika i šefove deset najvećih multinacionalnih korporacija?! Pa svaki od njih ima svoga zamjenika. Ti me nećeš izmijeniti sustav.

IGOR: Ali svi ti zamjenici ponajprije vole svoj život i kada shvate da je njihov život ugrožen, ako nas ne poslušaju, vjeruj mi: donosit će drukčije odluke.

ROBERT: Plašiš me, brate. Volio bih da mogu doprijeti do tebe, da me možeš razumjeti.

IGOR: A ja bih volio da nam se ti pridружиš iz uvjerenja, a ne zato što ćeš to učiniti meni za ljubav.

11. scena

(Igor, Marija)

MARIJA: Oprosti, mislila sam da ti to nikada neću moći reći. Mislila sam da ćeš shvatiti.

Šutnja.

MARIJA: Znaš i sam koliko si mi značio.

Šutnja.

IGOR: Za mene se ništa nije izmijenilo, baš ništa. Ja prema tebi osjećam sve kao nekada. Žao mi je ako sam te nečim povrijedio.

MARIJA: U tebi nema krivnje. Ja sam se izmijenila, a ne ti.

IGOR: Volim te, Marija.

MARIJA: I ja tebe volim. I ti znaš da te volim.

IGOR: Ali, zašto onda?

MARIJA: Dosta mi je konspirativnosti, skrivanja. Život nije onakav kakvim sam ga donedavno vidjela. Oprosti, ali ne vjerujem više da su tvoji postupci ispravni.

Šutnja.

IGOR: Tolike godine proveli smo zajedno ujedinjeni najplemenitijom težnjom da ovaj svijet učinimo boljim. A sada osjećam da mi sve bježi iz ruku. Ti me odbacuješ, ni rođeni brat me ne razumije... Sad kad si mi najpotrebnija, ostavljaš me.

MARIJA: Ne, Igore, ne ostavljam te, samo ja ne želim život proživjeti čineći stvari u koje ne vjerujem, koje osuđujem. Došla sam do uvjerenja da smo na kriv način željeli popraviti ovaj svijet. Čak i gore od toga – uvjereni sam da bi tvoje djelovanje moglo čak i pogoršati ovu stvarnost, do koje ti je toliko stalo. Odustaneš li od toga, ja sam spremna nastaviti s tobom živjeti na način kako to čine milijuni malih skromnih ljudi.

PREMIJERE

RAZGOVOR Šutnja.

PORTRET

FESTIVALI

MEDIJI

IGOR: Ti znaš da ja više ne mogu nazad.

MARIJA: Ne želiš.

IGOR: Ne mogu.

MARIJA: To je suludo, to što smjeraš, to nije način koji...

VOX

HISTRIONIS

IGOR: Ne pokušavaj me pokolebati. Dovoljno sam čvrst i hrabar da me nitko na ovome svijetu više ne može pokolebati.

MEĐUNARODNA

SCENA

12. scena

(Robert, Stela)

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

STELA: Trebao si mi to ranije reći.

ROBERT: I ja sam saznao tek prekjučer.

STELA: Zнала sam da nešto s njim nije u redu... da nešto ne može biti u redu s čovjekom koji se devet godina bez obrazloženja ne pojavi u svome rodnom gradu, u svojoj zemlji.

ROBERT: Za to mi je dao obrazloženje.

STELA: Kakvo?

ROBERT: Svi oni iz te organizacije imali su vježbe volje, snage i odlučnosti. Tako se on zakleo da osam godina neće zakoraknuti u grad koji mu je najdraži.

STELA: Luđak... To me podsjeća na ono kad je Lenjin govorio da revolucionari ne smiju slušati glazbu, jer da čovjek koji sluša glazbu postaje mekan i osjetljiv. Što, naravno, revolucionar ne smije biti.

ROBERT: A najgore od svega jest to da je on meni i pokojnom ocu zahvalan što je sada upravo takav kakav jest.

STELA: To je za nas grozno, za našu djecu, za njihovu budućnost. Zamisli jednoga dana živjeti s tim da smo rođaci čovjeka koji je organizirao ubojstvo američkog predsjednika. Jasno ti je da ni ti više ne bi mogao raditi kao ravnatelj Instituta, a ni meni ne bi dali da vodim psihijatrijsku bolnicu. Još bi moglo ispasti da smo mu mi pružili utočište, pomogli mu u svemu tome.

ROBERT: Ne znam samo što je s njegovom Marijom, je li i ona u ovo uključena.

STELA: Bez sumnje. Nije se slučajno i ona ovdje pojavila upravo sada. Nije slučajno.

Šutnja.

STELA: To je grozno, to je užasno. Moraš ga onemogućiti u tome.

ROBERT: On me uopće ne sluša. On je skroz u svome robinhudskom filmu.

STELA: Onda ga moraš prijaviti.

ROBERT: Pa brat mi je.

STELA: Baš zato. Moraš ga spasiti, kako znaš i umiješ. A ponajprije moraš misliti na našu obitelj – na svoga sina, na svoju kćerku. Oni imaju pravo na normalan život, na normalno djetinjstvo i mladost. Njima ne treba život u sjeni strica koji se proslavio ubojstvom američkog predsjednika.

ROBERT: Znam, znam, sve to znam, samo ne znam kako da se izvučemo iz ove zamke. Što god da učinimo, loše je, loše i za nas i za njega.

STELA: Bilo bi bolje za sve da nije ni dolazio.

ROBERT: To vidim i ja.

Zvoni telefon. Stela podigne slušalicu.

STELA: Halo, da. Tko ga treba? Ana, ti si? Ne, nije doma. Ne znam kad će doći, zašto, pa zar nisi obranila magisterij... mislila sam da ćeš ga sad manje zvati... Ispričavaš se i neugodno ti je... pa i meni bi bilo... Hajde, bog!

ROBERT: Jesi li ti normalna?! Kako si mogla, poput kakve prostakuše?

STELA: Slušaj, dosta mi je te balavice i njenog telefoniranja.

ROBERT: O čemu pričaš, ponašaš se poput ljubomorne piljarice. Gospodo psihijatrice izlječite samu sebe.

STELA: Da, ja sam ljubomorna i ja ću i njoj i tebi oči iščupati, ako pod hitno ne iziđe iz našeg života.

ROBERT: Stvarno si nepodnošljiva.

STELA: Bit ću i gora, ako se ne prestaneš s njom družiti.

ROBERT: Ali ja nemam ništa s njom, kao ni s pet drugih osoba ženskog spola koje si na jednako bezobrazan način udaljila od mene u proteklih godinu dana. Stela, ja to više neću tolerirati.

STELA: Ti se usuđuješ meni reći da ti to nećeš tolerirati. Ja sam ta koja tebi treba reći da je dosta izazivanja.

ROBERT: Ali, ja s tom mladom ženom doista nikada nisam imao ništa.

STELA: A otkud ja to znam. Kako da ti vjerujem kad ti je osamdeset posto suradnika ženskog spola?! To nije slučajno.

ROBERT: Naravno da nije slučajno, primitivna prostakušo, kad je u ovoj zemlji osamdeset posto osoba koje se bave sociologijom ženskog spola.

STELA: Slušaj, nazoveš li me još jednom primitivnom prostakušom, pregrist ću ti vrat zubima.

ROBERT: Onda me prestani provocirati.

STELA: Ti mene provociraš.

ROBERT: Odluči se – jesi li pacijent ili doktor. Riješi se te patološke ljubomore, gospođo psihijatrice.

STELA: Ne izazivaj!

13. scena

(Robert, Stela, Marija, Igor)

Robert i Stela su u dnevnom boravku. Pojavljuje se Igor, unese putnu torbu i odloži je na pod.

IGOR: Još malo i Marija će biti spremna.

Igor izađe iz prostorije.

STELA: Mogao si ih ti odvesti na aerodrom.

ROBERT: Ponudio sam im to. Ali Igor je inzistirao da idu taksijem.

STELA: Valjda žele biti sami pred odlazak.

ROBERT: A, valjda.

STELA: Jesi li dovršio svoj referat?

ROBERT: Još uvijek nisam. Jednostavno... ne ide mi. Nemam koncentraciju.

Ulazi Igor donoseći drugu putnu torbu, s njime se pojavljuje i Marija.

IGOR: Evo, sve je spremno. Nazvao sam i taksi. Stiže za pet minuta.

STELA: Mogao vas je Robert odvesti.

IGOR: Jednostavnije je da sam otpratim Mariju. Praviti

ću joj društvo ako avion bude kasnio i za tri-četiri sata bit ću opet ovdje. Znam da Robert ima posla.

ROBERT: Marija, tako mi je žao što moraš prekinuti svoj boravak, žao mi je što nismo više razgovarali.

MARIJA: I meni je žao, ali odvjetnik je inzistirao da hitno dodem. To s tatinom i maminom ostavštinom... nisam znala da je tako nesređeno... tako problematično. Njihov odvjetnik ne može bez mene. Moram srediti sve papire... prije se nisam imala snage baviti time.

STELA: Nadam se da ćemo imati priliku uskoro se opet vidjeti... Ili ovdje ili u Meksiku ili u Washingtonu.

MARIJA: I ja se nadam... Drago mi je što smo se upoznali, da smo uspjeli bar nakratko...

Marija pruži ruku i poljubi se sa Stelom, potom pruži ruku Robertu pa se i s njim poljubi u obraz.

ROBERT: Sretan put.

MARIJA: Hvala!

STELA: Bilo nam je ugodno s tobom.

MARIJA: Pa, i meni je...

ROBERT: Javi se e-mailom kad stigneš... da znamo da je sve u redu.

MARIJA: Hoću, svakako.

STELA: Sretan put.

Igor i Marija iziđu. Stela i Robert su sami. Šutnja dugo traje.

ROBERT: I ti odvjetnici... ne mogu ništa sami. Prekinuo joj je boravak ovdje, kao da nema sve punomoći i papire...

STELA: Pa, zar nisi shvatio?

ROBERT: Što?

STELA: Marija ga ostavlja... napušta.

ROBERT: Misliš? Stvarno!

STELA: To je bar jasno. Ni jučer ni danas nisu progovorili međusobno ni jednu jedinu riječ.

ROBERT: Nisam primijetio.

STELA: Slaba ti je moć zapažanja..

ROBERT: Ali zašto... Zašto ga ostavlja?

STELA: To znaju samo njih dvoje.

Šutnja.

STELA: Sinoć nisam mogla zaspati... sve do pred zoru... Tvoj glupi brat mi ne izlazi iz glave.

ROBERT: Baš kad sam pomislio da nam se život sredio... da živimo kao ljudi... bez stresova, bez osporavanja okoline... kao normalni obiteljski ljudi... uletio je u

naš život poput neočekivane oluje... unio je nemir i sve je zapetljao...

STELA: Imaš li ti kakvo rješenje, prijedlog kako izići iz ovoga... a opet da ne naškodimo sami sebi.

ROBERT: Ne znam. Ništa mi ne pada na um. Baš ništa.

STELA: Vidiš... mi ni na koji način ne smijemo dopustiti da Igor ugrozi našu budućnost i budućnost naše djece.

To mu ne smijemo ni u kojoj opciji dopustiti.

ROBERT: Slažem se, ali... što učiniti? Jasno je da mu ne mogu dopustiti da organizira i izvede taj atentat. A opet, ne mogu prijaviti policiji svog rođenog brata. Ne mogu ni zbog njega ni zbog sebe.

STELA: Shvaćam te. Ali, ti moraš zaštititi nas dvoje i našu djecu. Nadam se da ti je to jasno.

PREMIJERE

RAZGOVOR ROBERT: Jasno mi je, samo... kako? Imaš li ti kakav prijedlog?

PORTRET

FESTIVALI

STELA: Pa... mislim da imam.

MEDU

ROBERT: Doista?

VOX

HISTRIONIS

STELA: Problem je što... ti i ja moramo povući taj potez... mi moramo biti oni koji će Igora onemogućiti u njegovu naumu.

ROBERT: Čuj... ne bih baš volio da se priča kako je ravnatelj Instituta za sociološka istraživanja prijavio rođenog brata zbog organiziranja ubojstva, a da je ovaj potom radi toga završio deset ili petnaest godina u zatvoru... To mi baš ne treba. A zamisli da stvarno ubiju predsjednika! Da sam brat vođe... S takvom reputacijom mislim da bih se mogao pozdraviti sa svojom karijerom... mislim da me više nitko ne bi pozvao ni na jedan simpozij. Svi znaju da je moj brat mnogo mlađi od mene i da sam mu ja godinama bio staratelj. Dakle najodgovornija osoba za njegovo formiranje. Shvaćaš li koliko je to složeno i bezizlazno...

MEDUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

STELA: Ako se složiš sa mnom, budi bez brige, jer ja imam rješenje.

ROBERT: Pa, kaži već jednom!

STELA: Vidiš, i ja se slažem s time da ga ti kao brat ne možeš prijaviti policiji, baš kao što ne smiješ dopustiti da on uradi to što želi uraditi. Tu se dakle slažemo.

ROBERT: Da, i?

STELA: Ali, kada bi tvoj brat bio psihički nestabilna osoba... kada bismo ti i ja čuli za njegove ideje... i kada bih ja procijenila da su te ideje o atentatu znak razorne psihoze koja ga je rastrojila... onda bi on bio idealan pacijent za moj novi odjel.

ROBERT: Da, ali, čuj... kako da to... ipak mi je brat.

STELA: Znaš i sam da su na mome specijalnom odjelu i oni koji umišljaju da se truju genetski modificiranom hranom, i oni koji vjeruju da ih svakodnevno prislušuju tajne službe... među njima će se dobro osjećati... to je nova vrsta pacijenata koji se nisu snašli u novome svijetu.

ROBERT: Ma, malo je nezgodno.

STELA: Ako ti imaš bolje rješenje, slobodno ga predloži. Ovo je tek najmanje loše. Ako smisliš bolje, rado ću ga prihvatiti... samo nemamo puno vremena... odnosno, nemamo uopće vremena. Koliko sam shvatila iz njegovog telefonskog razgovora, njegovi prijatelji stižu za dva dana.

Šutnja.

ROBERT: Pokušao bih još jednom s njim popričati o svemu.

STELA: Porazgovaraj, ali što prije.

14. scena

(Robert, Igor, kasnije Stela)

Zatičemo Roberta i Igora usred žučne svade.

ROBERT: Pa naravno da je to avanturizam... Avanturizam je kada se čovjek upliće u postupke koje ne može kontrolirati i koji prijete da mu se otmu i da ugroze živote mnogih. Ti izazivaš sudbinu, ti želiš sve nas učiniti taocima svojih nepromišljenih poteza...

IGOR: Ne činim to zbog sebe, zbog sebičnih razloga. Bio sam siguran da ćeš me ti shvatiti, da ćeš razumjeti i odobriti moje postupke. Jer nekada ste i ti i otac bili ljudi koji imaju ideale, koji su spremni boriti se za bolji svijet.

ROBERT: To je bilo nekada, druga su vremena bila tada, a druga...

IGOR: Sve je isto i sada. Samo perfidnije i opasnije. Kad su pokrali naftu koja nije njihova i uništili zemlje koje su zahvaljujući nafti trebale biti bogatije od njih, kada su posjekli šume i prašume po Južnoj Americi i instalirali nedemokratske vlade koje su im to omogućile, činilo se da je tu kraj tog vulgarnog liberalnog imperijalizma. Ali njima ni to nije bilo dosta, sada otimaju sve: i pitku vodu, i banke, i vlade. Sve zemlje svijeta žele podrediti sebi, isisati svima krv. Uništiti do kraja Afriku,

ekonomski podčiniti Aziju, Rusiju natjerati da im se prikloni i pristane na njihova pravila igre. I što je uopće perspektiva toga svijeta koji nastaje pred našim očima: perspektiva je da će jednoga dana svima nama vladati jedna ogromna nevidljiva multinacionalna korporacija, u čijim će rukama biti naše sudbine, naši životi. Radnici na zapadu i na istoku bit će obično roblje, intelektualci cijeloga svijeta bit će kontrolirani, uštkani, potkupljeni. Svaka i najbenignija gesta individualnosti bit će onemogućena. Toj velikoj odvratnoj multinacionalnoj korporaciji nitko neće moći ništa – nijedna nacija, nijedan narod, ni bilo koja skupina. Postojat će još samo profit, zabava, jeftina umjetnost za isprane drogirane glave i potkupljeni isprazni žurnalizam. Sve drugo bit će proglašeno nazadnim, tradicionalnim, nacionalističkim, vjersko-fundamentalističkim ili nerazumnim. Ne, ja ne želim živjeti u takvome svijetu, ja sam spreman boriti se za svoje ideale, ja ne mislim da su ideali staromodna stvar... Ja se nadam da ti koji si me odgojio i formirao kao čovjeka možeš sve ovo shvatiti i prihvatiti.

ROBERT: Ti pojednostavljuješ život. Ti si na žalost u svijetu svojih fiksacija i ti bi mogao učiniti stvari zbog kojih ćeš se cijeli život kajati.

IGOR: Nadam se da strah i kukavičluk nisu razlozi što tako govoriš. Ili nešto još gore.

ROBERT: Što?

IGOR: Konformizam.

ROBERT: Što želiš reći?

IGOR: Ravnatelj si državnog Instituta za sociologiju, žena ti je ravnateljica najznačajnije psihijatrijske bolnice... jučer ste bili na prijemu kod ministra, kod čovjeka koji te je u socijalizmu napao kao nazadnog intelektualca samo zato što si u svojim tekstovima doveo u pitanje koncept socijalističke bezgrešnosti.

ROBERT: Ma, daj... pa... dopusti da neki ljudi mogu evoluirati. Druga su sada vremena, zaista...

IGOR: Ništa nije drugo... sadržaj je isti, samo su celofan promijenili. Sluge su i dalje sluge, a gospodari su i dalje gospodari, i moraš znati da...

ROBERT: Sad mi još i predbacuješ. Kao da i ja tebi ne bih mogao toliko toga predbaciti.

IGOR: Što na primjer?

ROBERT: Tvoju nezahvalnost, tvoj odlazak u Ameriku. Toliko si želio otići u tu Ameriku, toliko si želio napraviti iskorak u svom životu, toliko si mislio samo na karijeru, da se ni na trenutak nisi zapitao kako sam se ja

osjećao tada.

IGOR: Što želiš reći?

ROBERT: Bio si mi sve, sva moja obitelj. Bio si mi poput sina. Ispunjavao si moj život kao što djeca ispunjavaju život svojih roditelja, a onda si iznenada pokupio svoje stvari i rekao: "Ja želim u Ameriku", ne pitajući se što ja osjećam i koliko to košta. Ne zaboravi tvoja prva godina je išla na moj račun... čak sam se i zadužio zbog tebe, po prvi put u životu sam se zadužio.

IGOR: Nikada mi to nisi rekao.

ROBERT: Nikada me nisi ni pitao.

IGOR: Oprosti, ali ja ti to moram vratiti, nadoknaditi, reci koliko...

ROBERT: Ma, daj, nosi se. To se ne može i ne treba nadoknađivati. Samo te molim, ne čini sada sebi ono što bi te moglo uništiti. Ne ugrožavaj sebe, i ne ugrožavaj svoju obitelj, svoju ženu i svoju djecu. Ja želim bar malo normalnog života. Meni je otac uništio djetinjstvo, a sam sam si uništio mladost, iscrpljujućom borbom s vjetrenjačama. Toliko godina sam proživio kao izopćenik, kao šugavo pseto. Nemam više snage za to. Tek zadnjih nekoliko godina živim normalnim životom prihvaćen od zajednice. Molim te, ne uzimaj mi to.

IGOR: Postao si ljigavi malogradanin.

ROBERT: Možda, možda je to naziv za ljude koji imaju višak emocija i koji vole svoju obitelj, možda sam doista postao kukavica i slabić, ali mi vjerujem da želim da i ti dodirneš normalan život, želim te pošteđjeti razočaranja i pogibelji u koju tako nepromišljeno srljaš. Molim te, i zbog tebe i zbog sebe i zbog moje obitelji, ne kockaj se životima.

IGOR: Ništa me ne može zaustaviti, zar ne shvaćaš, ništa! I molim te, ne pokušavaj me spriječiti u momu emotivnom retorikom, nemoj me izdati bar ti. Zar ne vidiš da me izdala moja zaručnica. Žena kojoj sam bezrezervno vjerovao. Roberte, molim te, ne pokušavaj me pokolebati, nagovarajući me da gledam život očima običnih ljudi, jer ako to učinim bit će mi još teže nego sada... Možeš naslutiti koliko mi je potrebno snage da ne posumnjam, da ni na trenutak ne odstupim od svojih ideala, da se ne prepustim strahu i emocijama. Pa ja ovo ne činim za svoju osobnu korist, ja to činim za spas drugih, za bolji svijet. Molim te, ako već ne cijeniš svoju žrtvu, bar je nemoj omalovažavati, nemoj me ismijavati, nemoj me izazivati rečenicama koje me mogu navesti na sumnju i neodlučnost.

U tom trenutku u sobu ulazi Stela držeći u ruci malu knjigu.

STELA: Oprostite ako vas prekidam.

IGOR: Ne, sve u redu.

STELA: Našla sam ovo u noćnom ormariću pokraj kreveta. Mislim da je Marija zaboravila.

IGOR: A, Novi zavjet... Dat ću joj... poslat ću joj poštom. U žurbi se spremala pa je zaboravila.

ROBERT: Bit će joj žao kad vidi da je zaboravila. Primito sam da je često u rukama imala taj... taj Novi zavjet.

IGOR: To joj je teta poklonila.

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDUJ

15. scena

(Robert i Stela)

Stela telefonira.

STELA: Dobro, mama, dobro, prekосуtra dolazimo po njih... puno ti hvala i tebi i tati što ste brinuli za djecu... znam da su naporni i da su još mali... A kod nas je prava strka, imamo posla preko glave, ministar znanosti danas je pozvao Roberta hitno na razgovor, nadam se da nisu problemi oko njegovog Instituta... nije mu htio ni reći zašto ga zove, sigurno je nešto ozbiljno... vidjet ćemo... znaš i sama kako je kod mene na poslu, uvijek problemi i podmetanja, baš uvijek... ne znam je li mi gore s kolegama ili s pacijentima.

Zvono na vratima.

STELA: Slobodno! Otključano je! Oprosti, netko mi je na vratima. Pozdravi tatu! Bog!

U sobu ulazi Robert.

STELA: I, što je bilo? Što je htio?

ROBERT: Ne bi pogodila da pogađaš do sutra navečer.

STELA: Netko te ogovarao... ili ti je želio priopćiti da će Institut dogodne dobiti manje novca, pa traži da se javno ne buniš, da imaš razumijevanja za kresanje javne potrošnje...

ROBERT: Ništa od toga... Tražio je da naš razgovor ostane među nama: njegov zamjenik odlazi za ambasadora u Kanadu... pitao me je da li bih ja prihvatio to mjesto.

STELA: Šališ se?! Postat ćeš zamjenik ministra!

ROBERT: Čekaj, polako! Naravno, ogradio se da se o tome mora složiti i njihov koalicijski partner, ali da vjeruje kako neće biti problema.

STELA: Sjajno, sjajno. Napokon ćemo izići iz ovog vlažnog stana, napokon i nama kreće u životu kako treba.

ROBERT: Polako, polako! Nije sve tako jednostavno.

STELA: Nisi ga valjda odbio.

ROBERT: Nisam ga odbio, ali to treba proći i odbor za imenovanje, on je već o tome pričao s premijerom, i on je za mene, do kraja je za mene.

STELA: Predivno. Kad kažem mami, kad moji na poslu saznaju, umrijet će od zavisti i ljubomore, to treba proslaviti.

ROBERT: Čekaj, Stela, to za sada ne smije nitko živ saznati, to mora biti tajna sve do zadnjeg dana. Izide li to u novinama prije nego što to objave ministar i premijer, moglo bi sve pasti u vodu.

STELA: Ne boj se, čuvat ću tajnu. Neću nikome reći ni riječ.

ROBERT: Što ima novo kod tebe?

STELA: Za tri dana idemo po klince kod mojih. Opet su plakali, a i mojima su se već popeli na vrh glave.

ROBERT: Tako sam ih se zaželio.

STELA: I ja. Kad su u kući, jedva od njih dišemo, a čim ih nema, tako počnu nedostajati.

ROBERT: Gdje je Igor?

STELA: Izišao je u grad.

ROBERT: Morao bih s njim pokušati još jednom porazgovarati.

STELA: Mislim da nemamo više vremena, a i ne vjerujem da ćeš išta postići.

ROBERT: Misliš?

STELA: Mislim. Usto: opasno je opet započinjati razgovor.

ROBERT: Zašto?

STELA: Mogao bi posumnjati u tvoje dobre namjere, mogao bi posumnjati da ćeš ga prijaviti policiji, mogao bi postati oprezan, odseliti odavde, mogao bi nam sve uništiti.

ROBERT: Tako mi je mučno od svega. Mozak me boli od razmišljanja, od odlučivanja. Cijeli život me tjeraju da donosim odluke, da zauzimam stavove, dok drugi...

STELA: Sad kad je naša budućnost u našim rukama, sad kad možemo...

ROBERT: Daj, nemoj s demagogijom.

STELA: Nije to demagogija, nego istina.

ROBERT: Znam, znam... samo on je moj brat. Moj jedini rođeni brat, kojega sam volio kao samoga sebe.

STELA: I koji ti može uništiti budućnost i budućnost naše djece.

ROBERT: Znam, znam.

16. scena

(Igor i Stela)

U polumračnoj prostoriji vidimo samo jednu stolicu, a na stolici je Igor u luđačkoj košulji, ruku zavezanih na leđima. U sobu ulazi Stela u bijelom liječničkom mantilu. Priđe prekidaču i upali svjetlo.

STELA: Probudi se! Hajde, otvori oči.

Igor otvara oči.

STELA: Želim da budeš budan, želim da me dobro čuješ, jer će ovo biti zadnje što čuješ i razumiješ.

Stela mu priđe i udari mu dvije lagane pljuske u nrameni da ga razbudi do kraja.

IGOR: Aaaaa!

STELA: Ne pokušavaj govoriti, jer ne možeš govoriti. Dobio si lijek koji ti je zablockirao sve mišiće i motoriku usta.

IGOR: Aaaa.

STELA: Tako je, tako. Jezik te ne sluša. Jer sam ja željela da te ne sluša. Ali te zato razum dobro služi i sve ćeš shvatiti i razumjeti što ti imam reći.

IGOR: Aaaaa!

STELA: Tiho! Slušaj me i ne pokušavaj govoriti, inače ću morati biti gruba prema tebi. Prema glupom prepotentnom anarhistu našeg doba... Sve si krivo procijenio u svome životu, sve. Ti isprazni diletantu, poželio si mijenjati svjetsku politiku... Za tvoju informaciju: jučer i prekjučer američki predsjednik bio je u posjetu našoj zemlji... i sve je prošlo u najboljem redu. Današnje novine pune su hvalospjeva običnih građana koji su prešretni što nam je najveća sila svijeta ukazala milost i pristala biti našim patronom... jer tko izgubi njihovu milost, osuđen je na propast, neuspjeh i bijedu... ti bi to morao znati. Ti si našoj zemlji želio zlo, ti si cijelom svijetu želio zlo... ti misliš da takvi poput tebe trebaju kreirati sudbinu čovječanstva... jadniče... Boriš se za pravdu koja nikada nije postojala, nikada. Ta tvoja prav-

da, taj tvoj bolji svijet je nemoguć, jer ti polaziš od pretpostavke da svijet može postojati bez tutora, bez jednog najsnažnijeg centra moći. Zaboravljaš da bi u tom slučaju nastao kaos, zaboravljaš da se uvijek u povijesti znalo tko je gazda, tko je patron, tko je šef... Tako je bilo i u doba starog Rima, tako je bilo i u vrijeme stare Atene, tako je bilo i u vrijeme Londona i u vrijeme... i uvijek netko mora biti centralni gospodar. Vjeruj mi: živimo u najboljem od svih mogućih svjetova. Ja mu znam mane, ali znam i stotruko gore alternative koje su se mogle nametnuti...

IGOR: Aaaaa!

STELA: I tvoj brat bio je nekada nerealan, u oblacima, idealist bez pokrića. Uz mene je postao čovjek od krvi i mesa, zahvaljujući meni priklonio se normalnom životu. Ja sam mu rodila dvoje djece, pomogla mu da se socijalizira, da u srednjim godinama ne bude više smiješni buntovnik i da postane konstruktivan građanin, zaštitnik svoje obitelji, ugledan ravnatelj ugledne institucije. Zahvaljujući meni, naučio je da dječji smijeh, nedjeljni obiteljski ručak i toplina doma vrijede više od velikih gesti i rješavanja svjetskih problema. I tek što smo izgradili svoju zajednicu s malim radostima i malim problemima, ali tako toplu, tako ljudsku, tako našu – pojavio si se ti sa svojim bolesnim avanturističkim idejama koje su zamalo uništile naš život, našu sreću i sreću naše djece. Postao si najvećom opasnošću za sreću moje obitelji, za našu budućnost. Postao si moja noćna mora.

IGOR: Aaaa.

STELA: Šuti! Ali srećom, kao što se ti boriš za svoje ideale, tako sam se i ja odlučila boriti za svoje ideale. A moj ideal je sretna mala uspješna obitelj, s dječicom koja imaju budućnost i svoje mjesto u ovome društvu koje je takvo kakvim mora biti. Napravio si samo jednu pogrešku... Povjerio si se svome bratu, koji više nije isti čovjek kakvim ga ti pamtiš... a on se povjerio meni... i tako ja na kraju moram vaditi kestenje iz vatre... To što si završio u psihijatrijskoj bolnici, na mom odjelu za ljude poput tebe, za ljude koji su opasni za novo društvo... to je, vjeruj mi, za tebe najbolji mogući završetak. Jer, alternativa je bila smrt... Ali... jasno ti je zašto ti sve ovo govorim, jasno ti je da sada znaš previše i da s tim više ne smiješ živjeti kao razumsko biće, koje bi moglo odavde čak i pobjeći. I opet nas ugroziti.

Stela iz ladice uzme injekciju.

STELA: Hvala Bogu, znanost je uznapredovala. Vidiš ovu

injekciju. Kada ti ubrizgam ovu injekciju, nakon pet minuta u tvom će mozgu nastati takav kaos da će sve sjećanje i sva znanja iz tebe ispariti. Bit ćeš sveden na pamet djeteta od godinu dana. Moć govora će ostati, ali smisleni rečenici više nikada nećeš izgovoriti.

IGOR: Aaaa!

STELA: Imaš sreću da sam ja ovdje ravnateljica. Zahvaljujući nepotizmu dobivat ćeš redovito hranu i redovito će ti mijenjati pelene... ali više od toga neću moći učiniti za tebe. I još nešto: znaj da sam uvijek prezirala ljude poput tebe. Ako mi se nešto gadilo u životu, to su bili strastveni popravljajući svijeta. A sad, zbogom, buntovniče.

PREMIJERE *Pride mu s injekcijom. Naglo mrak i Igorov vrisak.*

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDJI

17. scena

(Robert)

VOX

HISTRIONIS

Za govornicu dolazi Robert i na rukohvat stavlja papire sa svojim referatom.

INTERNACIONALNA

SCENA

ROBERT: Poštovani sudionici simpozija, poštovani gospodine ministre znanosti, dame i gospodo! Naziv mog izlaganja jest "Perspektive globalizacijskih procesa u tranzicijskim zemljama"... O globalizaciji smo često spremni govoriti paušalno i pojednostavljeno, nerijetko pogrešno pa i zlonamjerno interpretirati njezine pozitivne učinke. Nilgun Celebi pojednostavljeno je definirao globalizaciju kao "obratanje znanja, novca i čovjeka oko globusa". Henry Teune primijetio je da "oni koji zagovaraju globalizaciju kao pozitivan politički razvoj, a ne samo mogućnost za veću zaradu, vjeruju da globalizacija ne samo što stvara više bogatstva nego daje i više izbora pojedincima da budu u društvima s kojima su u skladu i da njeguju vlastite vrijednosti"... Promotrimo li novi svjetski poredak koji nastaje i promotrimo li svoju zemlju i našu budućnost... pitanje skeptika treba li nam globalizacija moramo izmijeniti u pitanje kako uhvatiti korak s procesima koji su u svijetu, a napose na Zapadu kome prirodno težimo, davno započeli. Jer, bude li se bavili pitanjem treba li nam globalizacija, iscrpit ćemo se u jalovim nadmudrivanjima s konzervativnim i sumnjičavim skepticima, i dok dođemo do odgovora, mogli bismo se naći na repu povijesti, političkih i

ekonomskih događanja... Za nas je bolje da što prije shvatimo kako tranzicijske zemlje poput naše čim prije moraju uhvatiti korak s procesima nužnim za boljitak našeg društva, kako bismo i mi postali sudionicima u gradnji velike zajedničke kuće koju će stvoriti svi napredni narodi, nacije i države koje su imale snage nadići staromodni koncept nacionalne države, žrtvovati tek ponešto od svoga suvereniteta kako bi u budućnosti i sami postali gradbeni element novog i boljeg svijeta...

KRAJ

Napomena!

U radu na ovoj drami koristio sam tekstove brojnih politologa, sociologa, mislilaca i novinara.

M. G.